

ยุทธวิธีในการรณรงค์หาเสียง

สิ่งแรกที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะคำนึงถึงคือ ทำอย่างไรจึงจะได้รับเลือกตั้ง หากผู้สมัครไม่สามารถตอบคำถามหรือหาวิธีที่ทำให้ตนเอง ได้รับเลือกตั้ง ผู้สมัครก็จะไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง นอกเสียจากผู้สมัครเหล่านั้นเป็นผู้สมัครประเภท นักการเมืองสมัครเล่น หรือผู้ฉวยโอกาสทางการเมืองที่ไม่หวังชัยชนะในการเลือกตั้ง การที่ผู้สมัครแต่ละประเภทได้รวมตัวกันสมัครเป็นกลุ่ม และร่วมกันรณรงค์หาเสียงด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยนำทรัพยากรที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียงที่แต่ละคนมีอยู่ หรือสามารถแสวงหามาได้ มาร่วมกันรณรงค์หาเสียง จึงเปิดโอกาสให้นักการเมืองผู้เริ่มต้น และนักการเมืองสมัครเล่นมีโอกาสได้รับเลือกตั้ง ขณะเดียวกันก็เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครประเภทนักการเมืองอาชีพด้วยเหมือนกัน

จุดมุ่งหมายโดยทั่วไปของการรณรงค์หาเสียงคือ การระดมให้ผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง มาลงคะแนนเสียงให้กับตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และให้มากกว่าผู้สมัครคนอื่น ๆ พร้อมทั้งพยายามลดเสียงสนับสนุนของผู้สมัครอื่น ๆ ให้เหลือน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนั้น ผู้สมัครแต่ละคน แต่ละกลุ่มจึงต้องดำเนินการหาเสียงด้วยวิธีที่มีประสิทธิภาพให้มากที่สุด เพื่อหวังได้รับเลือกตั้ง¹

การที่นักศึกษาวิจัย ได้ติดตามการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครที่ได้คัดเลือกไว้ เป็นกลุ่มตัวอย่างแล้ว ปรากฏว่าผู้สมัครทั้ง 4 ประเภทได้ใช้ยุทธวิธีในการรณรงค์หาเสียงแบบกลุ่มหรือทีมมาโดยตลอด เว้นแต่กรณีการใช้ยุทธวิธีในการทำให้คะแนนเสียงของกลุ่มตรงข้ามแตก เช่น ยุทธวิธีของผู้สมัครหมายเลข 13 ด้วยวิธีการหนั้น จนทำให้ตนสามารถได้รับชัยชนะแทนผู้สมัครหมายเลข 12 ของกลุ่มพิทักษ์บางชนไปได้ อย่างไรก็ตามการเสนอวิธีการรณรงค์หาเสียงบนที่ จะนำเสนอรวมเป็นการรณรงค์หาเสียงของกลุ่ม เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพการใช้ทรัพยากรที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียงร่วมกัน โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบการรณรงค์หาเสียงของแต่ละกลุ่ม

วิธีการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครแต่ละคน แต่ละกลุ่ม โดยหลักใหญ่ ๆ แล้วมีลักษณะ และวิธีการที่คล้ายคลึงกัน มีความแตกต่างกันก็เพียงรายละเอียดซึ่งขึ้นอยู่กับตัวของผู้สมัคร เช่น สถานะและบุคลิกภาพของผู้สมัคร สภาพแวดล้อมทางการเมือง ลักษณะและสภาพของประชาชน ตลอดจนจนกลุ่มหัวคะแนนที่สนับสนุนช่วยเหลือ การใช้ยุทธวิธีในการรณรงค์หาเสียงพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของการรณรงค์หาเสียง และเงื่อนไขทางด้านเวลาก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เป็นตัวกำหนด วิธีที่จะนำมาใช้ให้เหมาะสมที่สุดในการรณรงค์หาเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งใกล้ถึงวันลงคะแนน หรือในช่วงเวลาตอนบ่ายของวันลงคะแนนเสียง ผู้สมัครจะต้องนำทรัพยากรที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียงออกมาใช้เพื่อแปลงให้เป็นคะแนนเสียง การวิเคราะห์สถานการณ์การลงคะแนนว่ คะแนนเสียงของตนชนะหรือไม่ ถ้ามีคะแนนเสียง เป็นรองคู่แข่งไม่มากนัก จะต้องให้หัวคะแนนเร่งระดมผู้มีสิทธิ์ที่ยังไม่ได้ไปลงคะแนนเสียง ออกมาลงคะแนนเสียง ซึ่งอาจจะใช้วิธีการร้องขอ จ้างวาน หรือให้บริการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น จัดรถรับส่ง

¹ สุจิต บุญบงการ, การใช้งบประมาณในการรณรงค์หาเสียงและการเลือกตั้ง (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2529), หน้า 24.

วิธีการรณรงค์หาเสียงที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นในการรณรงค์หาเสียงมากที่สุดคือวิธีการใช้หัวคะแนน เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมของประเทศไทยเอื้ออำนวยต่อยุทธวิธีนี้มากที่สุด โดยการจัดตั้งเครือข่ายของระบบหัวคะแนนที่โยงใยระหว่างผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในระดับหมู่บ้านขึ้นมาถึงตัวหัวคะแนน และระหว่างหัวคะแนนระดับรอง ๆ ขึ้นมาถึงตัวหัวคะแนนหลัก และต่อไปจนถึงตัวผู้สมัครนั้น² ซึ่งวิธีการนี้ผู้สมัครประเภทที่หวังชัยชนะในการเลือกตั้งทุกคนจะทำเหมือน ๆ กันหมด เช่น นักการเมืองอาชีพที่มีอิทธิพล และนักการเมืองอาชีพ นอกจากนั้น ยุทธวิธีการใช้หัวคะแนน เป็นวิธีการรณรงค์หาเสียงที่สอดคล้องกับค่านิยมทางสังคม (social value) อุดมการณ์ทางการเมือง (political ideology) และบรรทัดฐานทางสังคม (social norm) อีกด้วย เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับระบบความสัมพันธ์ของ "เจ้านาย-ลูกน้อง" (patron-client) ค่านิยมเกี่ยวกับความกตัญญู-กตเวทิต่า ค่านิยมเกี่ยวกับความมีน้ำใจกว้างขวาง ค่านิยมเกี่ยวกับการแจกสิ่งของในลักษณะของ "ทาน" ค่านิยมเกี่ยวกับการเป็นคนใจบุญสุนทาน³

สำหรับรายละเอียดของเนื้อหาในบทนี้จะกล่าวถึง วิธีการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร โดยจะกล่าววิเคราะห์รวมทั้ง 3 กลุ่ม ว่าใช้ยุทธศาสตร์และยุทธวิธีอย่างไรมีลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และมีปัจจัยอะไรเป็นตัวกำหนด โดยผู้ศึกษาจะนำยุทธวิธีหรือรูปแบบของการหาเสียงที่ปรากฏจากการสังเกตการณ์การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครแต่ละกลุ่ม โดยติดตามผู้สมัครในช่วงระยะเวลาของการหาเสียง และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งพบว่ามีวิธีการหาเสียงมีดังนี้

- 1) การจัดตั้งศูนย์เพื่อการรณรงค์หาเสียงหรือการจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกเลือกตั้ง
- 2) การปราศรัยหาเสียง
- 3) การใช้สิ่งพิมพ์และการประชาสัมพันธ์
- 4) การเข้าถึงตัวผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หรือ "การเคาะประตู"
- 5) การใช้หัวคะแนนหรือผู้มีอิทธิพล และการซื้อเสียง
- 6) การใช้กลวิธีการพนัน

1. การจัดตั้งศูนย์เพื่อการรณรงค์หาเสียงหรือการจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกเลือกตั้ง (campaign center)

การเลือกตั้ง ส.จ. ครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งที่ครบวาระและเป็นการเลือกตั้ง

² สมบัติ จันทรวงศ์. การเมือง เรื่องการเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2529 (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิการศึกษาประชาธิปไตยและการพัฒนา, 2530), หน้า 49.

³ กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. การเมือง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์เพรส, 2531), หน้า 52.

โดยทั่วไปคือ กำหนดวันเลือกตั้งพร้อมกันทั่วประเทศ จึงมีระยะเวลาในการหาเสียงระยะยาว และมีเวลาเตรียมพร้อม แต่ก็มิได้หมายความว่า ผู้สมัครทั้งหมดจะได้เตรียมการวางแผนหาเสียงด้วยระยะเวลาที่ยาวนาน แม้แต่ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัด ก็มิได้เตรียมการรณรงค์หาเสียงด้วยการจัดตั้งองค์กรในการหาเสียงไว้ แต่มักจะดำเนินการเพียงช่วยเหลือประชาชนในเขตพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับตน หรือการจัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างสาธารณประโยชน์หรือพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เท่านั้นไม่มีการจะจัดตั้งองค์กรมีเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน ทาพานการเมืองในท้องถิ่นของตนตลอดเวลา โดยปกติแล้วจะจัดตั้งเฉพาะฤดูการหาเสียงเท่านั้น

การจัดองค์กรเพื่อการรณรงค์หาเสียง เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการรณรงค์หาเสียง เมื่อไม่กี่ปีที่ผ่านมา ส่วนมากจัดเป็นลักษณะของศูนย์เลือกตั้ง หรือศูนย์อำนวยการเลือกตั้ง แล้วต่อท้ายด้วยชื่อผู้สมัคร ชื่อกลุ่ม หรือชื่อพรรค ตามความเหมาะสมที่จะให้ประชาชนได้รู้จัก ส่วนใหญ่แล้วมักจะใช้บ้านหรือที่ทำงานของผู้สมัครนั่นเอง คัดแปลงให้กลายเป็นศูนย์กลางสำหรับการรณรงค์หาเสียงเพิ่มขึ้นอีก ในช่วงนี้จะมีคนทำงานประจำมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นญาติพี่น้อง บรรดาผู้สนับสนุน หัวคะแนนของผู้สมัครเข้ามาช่วยกันทำงานค่อนข้างจะเป็นระบบ ตลอดระยะเวลาของการหาเสียง

การจัดตั้งศูนย์การเลือกตั้ง เพื่อดำเนินการและอำนวยความสะดวกในการรณรงค์หาเสียงนี้ จะทำให้การรณรงค์หาเสียงมีความเป็นระบบยิ่งขึ้น มีการติดต่อประสานงานระหว่างบุคคลต่าง ๆ มีความสอดคล้องกันได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการแบ่งเบาภาระของผู้สมัครได้เป็นอย่างดี ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งที่ศึกษานี้ ปรากฏว่าผู้สมัครบางคน จัดตั้งองค์กรเพื่อการรณรงค์หาเสียงของตนขึ้น หรือไม่ก็ไปร่วมกันเป็นศูนย์การเลือกตั้งของกลุ่มผู้สมัครบางคน นอกจากจะไปร่วมกับองค์กรของกลุ่มแล้ว ยังมีการจัดตั้งองค์กรของตนเองขึ้นอีก โดยกำหนดให้เป็นสาขาหนึ่งของกลุ่มในเขตพื้นที่ตำบลนั้น ๆ เช่น ผู้สมัครหมายเลข 1, 2, 3, 7, 13, 14 ซึ่งผู้สมัครเหล่านี้ เป็นนักการเมืองอาชีพที่มีอิทธิพลและนักการเมืองอาชีพ

จากการศึกษาผู้สมัครทั้ง 3 กลุ่ม พบว่ามีการจัดตั้งองค์กรเพื่อการรณรงค์หาเสียงมีการแบ่งงานภายในองค์กรหรือศูนย์เลือกตั้ง ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันจะแตกต่างกันบ้างก็ในเรื่องของรายละเอียดซึ่งขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงที่แต่ละกลุ่มสามารถนำมาใช้งานภายในศูนย์เลือกตั้งจะประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ พอดีจะแยกออกได้ดังนี้

1.1 งานเกี่ยวกับการวางแผน เป็นงานด้านการวางแผนเป้าหมาย นโยบายและขั้นตอนในการหาเสียง ตั้งแต่การกำหนดคะแนนเป้าหมาย วิธีการจัดตั้งระบบหัวคะแนนทั้งในระดับตำบลและหมู่บ้าน จนถึงขั้นตอนและวิธีการทาพาน วิธีการติดตามควบคุม การกำกับดูแล การลงคะแนนในวันเลือกตั้ง สิ่งที่จะว่าเป็นมากที่สุดที่จะต้องมีส่วนในการวางแผนคือ ข้อมูลและสถิติทุกอย่างที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในเขตนั้น ไม่ว่าจะเป็นผลการเลือกตั้งในครั้งที่ผ่านมารายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้ง หรือผู้สนับสนุนผู้สมัครในเขตนั้น ๆ รายชื่อเจ้าหน้าที่ข้าราชการที่เกี่ยวข้อง

กับการเลือกตั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้ชุมชน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะต้องเป็นข้อมูลที่ละเอียดที่สุด และจะต้องนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงรายละเอียด เช่น ต้องรู้ว่าหน่วยเลือกตั้งหน่วยใดมีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งมากที่สุด การเลือกตั้งที่ผ่านมาหน่วยไหนมีผู้ใช้สิทธิมากที่สุดและน้อยที่สุด เหตุใดจึงไปใช้น้อย และผู้มีสิทธิออกเสียงกลุ่มใดที่ไม่ไปใช้สิทธิออกเสียง ใครเป็นหัวหน้าคะแนนแต่ละหมู่บ้าน ใครเป็นหัวหน้าคะแนนให้ใคร ผู้สมัครคนไหนชื่อเสียง ที่ไหน อย่างไร เท่าไร เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้มีความสำคัญมากสำหรับการวางแผนล่วงหน้า เพราะแผนการเลือกตั้งที่ดีจะต้องสามารถนำมาใช้ได้ อย่างเหมาะสม สามารถกำหนดเป็นปฏิทินงานได้ล่วงหน้าว่าผู้สมัครหรือทีมงาน สนับสนุนจะต้องทำอะไรบ้าง เมื่อไร ที่ไหน ตั้งแต่แรกจนถึงวันเลือกตั้ง และการนับคะแนน

หากพิจารณาการวางแผนระหว่าง 3 กลุ่มแล้วพบว่า กลุ่มพลังมวลชน ประสบปัญหาในเรื่องของการวางแผน และการนำแผนไปใช้ เพราะมีผู้สมัครในกลุ่มเพียงคนเดียว คือ นายประชม งามกาละ ที่เคยมีประสบการณ์ในการสมัครรับเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา จึงขาดข้อมูลที่ละเอียดในแง่ของผู้ชุมชน หัวหน้าคะแนนที่สำคัญในชุมชนหรือหมู่บ้าน กลุ่มพลังมวลชน สามารถหาข้อมูลเกี่ยวกับเขตเลือกตั้ง รายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในเขตต่าง ๆ โดยการจดจากประกาศของอำเภอ นอกจากนั้นการตัดสินใจก่อตั้งกลุ่มที่ภายหลังกลุ่มอื่น ๆ จึงไม่สามารถแสวงหาข้อมูลได้ทันการณ์

1.2 งานประชาสัมพันธ์ จะมีหน้าที่ในการจัดทําแผนป้ายโฆษณา โปสเตอร์ เอกสารต่าง ๆ รวมทั้งการเตรียมรถโฆษณา เช่น รถยนต์และรถสามล้อ โดยจะทํางานประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ นี้ให้สอดคล้องกับแผนการหรือปฏิทินทํางานที่กำหนดโดยงานวางแผน ตั้งแต่การเขียนแบบแผนป้ายโฆษณา โปสเตอร์ โปปลิว การติดตั้งป้ายโฆษณา การติดโปสเตอร์ และแจกโปปลิว บัตรเบอร์ตามสถานที่สำคัญ ๆ เช่น ตามสี่แยกในเขตชุมชน ทางแยกเข้าหมู่บ้าน ศาลาที่พักคนโดยสารรถประจำทาง ตามรถประจำทาง ฯลฯ การจัดรถโฆษณาไปตามสถานที่ต่าง ๆ ตามหมู่บ้านหรือสถานที่ที่มีคนมาชุมนุมกัน เช่น ตลาด งานเทศกาล หรืองานเลี้ยง งานปราศรัยหาเสียง นอกจากนี้ยังต้องรับผิดชอบการจัดทําเอกสารถึงผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งโดยตรง การเชิญชวนกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เพื่อขอความร่วมมือให้ประชาสัมพันธ์นโยบายของกลุ่ม

1.3 งานเสวยและการต้อนรับ นอกจากจะต้องเตรียมเสวยและอาหารให้กับคณะทํางานของตนที่ออกไปปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ ภายในศูนย์อํานวยการเลือกตั้งแล้ว ยังต้องเตรียมอาหารและเครื่องดื่มไว้คอยบริการชาวบ้านหรือผู้สนับสนุนจากหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่จะมา "เยี่ยม" ในช่วงระยะเวลาหาเสียง การจัดการในเรื่องนี้ได้กลายเป็นงานประจำที่ต้องใช้ผู้คนเป็นจำนวนมาก คอยหุงข้าวหาอาหาร และต้อนรับขับสู้ผู้คนที่มาเยี่ยมและประสังค์จะพบกับผู้สมัครพร้อมด้วยข้อเสนอต่าง ๆ การเลี้ยงอาหารต้องมีสำรองไว้ตลอดเวลา และส่วนใหญ่จะเป็นภรรยาหรือญาติพี่น้องของผู้สมัครจะต้องมาช่วยกันทํา นอกเสียจากหากผู้สมัครมีเงินมากและศูนย์อํานวยการเลือกตั้งอยู่ในตลาด ก็จะมีซื้ออาหารมาเลี้ยงกัน

1.4 งานการเงินและธุรการ การดำเนินการทั้งหมดจะต้องใช้เงินทุนทั้งสิ้น หากประสบปัญหาเรื่องเงินทุน ไม่ว่าจะเป็นการบริหารการเงินแล้ว การรณรงค์หาเสียงอาจจะล้มเหลวได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาใกล้จะถึงวันลงคะแนนเสียง เพราะฉะนั้นการจัดการเรื่องการเงิน ทั้งในแง่ของการเสาะหาแหล่งทุน การหาอุปกรณ์ที่สำคัญในการหาเสียง หรือการซื้อหาปัจจัยอื่น ๆ เช่น การซื้อดินลูกรัง การซื้อท่อน้ำประปา หรือวัสดุก่อสร้างอื่น ๆ เพื่อใช้ในการก่อสร้าง บารุง ซ่อมแซมสาธารณูปโภคต่าง ๆ ตามข้อเสนอของผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนกับคะแนนเสียง ผู้รับผิดชอบด้านการเงินและธุรการมักจะอยู่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดของผู้สมัคร โดยเฉพาะหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้พิจารณาเฉพาะวงเงินที่ส่ง ๆ ว่าสมควรใช้จ่ายอะไรบ้าง ส่วนเรื่องสิ่งของจำเป็นเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็จะให้เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นญาติหรือลูกจ้างดำเนินการโดยเก็บหลักฐานไว้ เช่น ใบเสร็จรับเงิน ในการซื้อวัสดุต่าง ๆ

งานการเงินและธุรการจะต้องหาอุปกรณ์ที่จำเป็นในการหาเสียง เช่น พกเครื่องขยายเสียง และต้องหากคนงานและลูกจ้างมาช่วยรณรงค์หาเสียง เช่น คนงานติดตั้งแผ่นป้ายโฆษณา คนงานเขียนและจัดทำแผ่นป้ายโฆษณา ซึ่งจะต้องจ่ายเป็นค่าแรงงาน ค่าวัสดุต่าง ๆ นอกจากนี้จะต้องจ่ายเงินค่าจ้างรถยนต์ที่ให้ออกไปประชาสัมพันธ์หาเสียง และรถสามล้อรับจ้างที่ติดตั้งแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ โดยจะจ่ายให้ 100 บาท ในวันมาติดป้ายประชาสัมพันธ์ และจ่ายให้อีกครั้งหนึ่งในวันปลดป้าย หรือวันก่อนเลือกตั้ง 1 วัน จะจ่ายให้อีก 80-100 บาท เพื่อเป็นหลักประกันว่าไม่ไปหารายอื่นอีก

1.5 งานข่าวและการประเมิน เป็นการหึงเสียงความนิยมของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในระยะแรก เพื่อประโยชน์ในการว่าจ้างหัวคะแนนเพิ่มเติม หรือเป็นการประเมินผลการหาเสียงเพื่อต้องการทราบแนวโน้มและข้อบกพร่องของตนเอง รวมถึงการติดตามการทำงานของหัวคะแนนหรือผู้สนับสนุนฝ่ายตน ว่ามีการลงมือปฏิบัติงานจริง ๆ หรือไม่ มีข้อบกพร่องอย่างไร โดยการส่งคนเข้าไปสอบถามจากชาวบ้านหรือไปสืบการหาเสียงของฝ่ายตรงข้าม เพื่อติดตามความเคลื่อนไหวในการรณรงค์หาเสียงการหาข่าวและการประเมินถือเป็นศาสตร์ในการรณรงค์หาเสียงที่สำคัญอย่างหนึ่ง หากสามารถดำเนินการหาข่าวและประเมินผลได้อย่างถูกต้อง จะช่วยให้ประหยัดทรัพยากรที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงมาก อีกทั้งสามารถแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันท่วงที การหาข่าวมักจะทำให้หัวคะแนนแต่ละกลุ่มติดตามข่าวของฝ่ายตรงข้ามพร้อม ๆ กับมีการว่าจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินการ สำหรับการวิเคราะห์และประเมินข่าวนั้น มักจะให้ผู้สมัครในกลุ่มช่วยกันวิเคราะห์เพื่อหาข้อเท็จจริงและวิธีการแก้ไขสถานการณ์นั้น ๆ

งานข่าวและการประเมินมักจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามอาระและสถานที่ เช่น รูปแบบการหาข่าวลักษณะหนึ่งอาจใช้ได้กับหมู่บ้านหนึ่ง เช่น การหาข่าวของกลุ่มมวลชนพัฒนาในเขตตำบลกลาง จะติดต่อกับพระภิกษุเป็นประธานและสมาชิกเสมอ ขณะที่ตำบลชัยมงคล ตำบลบ้านบ่อ จะได้ข่าวสารการเคลื่อนไหวจากบรรดาคนขับรถโดยสาร ส่วนการหาข่าวของกลุ่มพิทักษ์บางชนที่สัญจรในเขตตำบลมหาชัย เขตเทศบาล จะอาศัยผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลประมาณ 4-5 คน ในกลุ่มที่ไม่ได้รับเลือกตั้ง ส่วนเขตตำบลโกรกกรากซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของหัวหน้ากลุ่มมวลชนพัฒนา ได้ว่าจ้างนักศึกษาเข้าไปทำการหาข่าว

นอกจากนี้การข่าวจะมีความจำเป็นมากในวันเลือกตั้ง จะต้องรู้ว่าผู้มีสิทธิกลุ่มใดยังไม่ไปลงคะแนนเสียงบ้าง และผู้สมัครจะต้องรู้ว่าเขตพื้นที่รับผิดชอบของตน หัวคะแนนได้เกณฑ์คนไปลงคะแนนเท่าใด ฝ่ายตรงข้ามเกณฑ์ไปลงคะแนนเท่าใด การติดต่อส่งข่าวสารต้องรวดเร็วและรัดกุมมาก ๆ เพื่อความรวดเร็วในการตัดสินใจและสั่งการ ผู้ที่ติดตามข่าวจะกำหนดไว้ทั้งบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งนอกหน่วยเลือกตั้งและในหน่วยเลือกตั้ง เช่น ให้ผู้ส่ง เกิดการณ์ฝ่ายตนรายงานข่าวการเคลื่อนไหว การรายงานข่าวของกลุ่มพิทักษ์บางชนจะอาศัยบุคคลในชมรมวิทย์สมัครเล่น ส่วนการรายงานข่าวของกลุ่มมวลชนพัฒนาอาศัยนักข่าว ซึ่งทั้งสองกลุ่มได้ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารที่ทันสมัย โดยเฉพาะการรายงานผลการนับคะแนนของแต่ละหน่วยเลือกตั้ง ปรากฏว่าทั้งสองกลุ่มสามารถรู้ผลการเลือกตั้งก่อนการประกาศอย่างเป็นทางการของทางราชการ

งานหาข่าวและการประเมิน จะมีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับบรรดาหัวคะแนนนั่นคือ หัวคะแนนทุก ๆ คน เป็นแหล่งข่าวสารต่าง ๆ ให้ความช่วยงานหาข่าวในพื้นที่จึงต้องอาศัยหัวคะแนนเป็นสำคัญ

1.6 งานหาเสียงในพื้นที่ มักจะเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้สมัครโดยตรงที่จะต้องควบคุมและประสานงานในการหาเสียงในเขตพื้นที่ของตน โดยจะลงมือไปปฏิบัติการหาเสียงอย่างแท้จริงหรือเป็นการนำเอาแผนไปปฏิบัติในรายละเอียดอีกที เช่น การทำข้อตกลงกับหัวคะแนนเดิม การจัดหาหัวคะแนนเพิ่มเติมตามจุดที่ต้องการ การกำหนดรูปแบบและสถานที่ เพื่อให้ผู้สมัครในสังกัดกลุ่มได้มีโอกาสพบปะกับผู้ออกเสียง โดยกำหนดรูปแบบและสถานที่ให้สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศและปัญหาของพื้นที่ โดยจะต้องประสานงานกับหัวคะแนนหรือแกนนำที่ได้จัดตั้งไว้ในหมู่บ้านแล้ว เช่น การจัดให้มีงานเลี้ยงในโอกาสต่าง ๆ งานประเพณีท้องถิ่น งานบุญต่าง ๆ หรืองานพิธี ตลอดจนงานจัดงานเลี้ยงเพื่อเปิดศูนย์อำนวยการเลือกตั้งสาขา หรือสาขาของกลุ่ม ซึ่งยทวิธนี้ กลุ่มพิทักษ์บางชนนำมาใช้มาก นอกจากนั้นงานหาเสียงในพื้นที่จะต้องรับข้อเสนอด่าง ๆ ของผู้นำในชุมชน ต้องดูแลการติดตั้งแผ่นป้ายโฆษณา โปสเตอร์ต่าง ๆ ว่ามีการขาดหรือจะต้องเพิ่มเติมหรือไม่ ตลอดจนการประสานงานกับผู้สมัครให้ออกเดินเคาะประตูพบชาวบ้านอย่างพร้อมเพรียงกัน โดยจะต้องกำหนดวันที่ชาวบ้านอยู่บ้านมากที่สุด และต้องให้ประสานต่อไปยังหมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย

งานหาเสียงในพื้นที่ถือเป็นหัวใจสำคัญในการควบคุมหัวคะแนนหรือแกนนำที่จัดตั้งไว้ในหมู่บ้าน ในเขตชนบทงานหาเสียงในพื้นที่จะเป็นตัวกำหนดชัยชนะ ได้อย่างดี เพราะเป็นช่องทางที่เข้าไปอยู่ในโครงสร้างชุมชนมีความใกล้ชิดกับผู้สิทธิออกเสียงโดยตรง

ผู้สมัครประเภทนักการเมืองอาชีพทั้งหลาย มักจะจัดตั้งองค์กรในการหาเสียงย่อย ๆ ลงไปอยู่ตามตำบล หมู่บ้าน โดยจะให้องค์กรย่อย ๆ นี้ทำหน้าที่หาเสียงในพื้นที่ นั่นก็คืองานหาเสียงในพื้นที่ บางครั้งอาจจะต้องทำงานด้านอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กันกับศูนย์การเลือกตั้ง เช่น ต้องทำหน้าที่งานข่าวและการประเมิน งานประชาสัมพันธ์ งานการเงิน รวมทั้งคลออดถึงการวางแผนในส่วนขององค์กรย่อย ๆ เพื่อให้ประสานกับแผนของศูนย์การเลือกตั้งด้วย

ยุทธศาสตร์ในการรณรงค์หาเสียงของแต่ละกลุ่มโดยศึกษาในรูปแบบของการจัดองค์กรเพื่อการรณรงค์หาเสียงของแต่ละกลุ่มดังนี้

กลุ่มพิทักษ์บางชน

การจัดองค์กรของกลุ่มพิทักษ์บางชนจะกำหนดให้ผู้สมัครทั้ง 12 คนที่มีบทบาทและตำแหน่งหน้าที่เพื่อควบคุมดูแลการบริหารของศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกลุ่มพิทักษ์บางชน โดยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความเหมาะสม เช่น ดร.บุญประเสริฐ เอี่ยมสำอางค์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม นายดำรง ปานจร เป็นรองหัวหน้ากลุ่ม นายสมบูรณ์ คงสภาพศิริ เป็นเลขานุการกลุ่ม นอกจากนี้ผู้สมัครอื่นก็มีตำแหน่งที่ปรึกษา ปฏิคม เจริญฤทธิ ประชาสัมพันธ์ และการต้อนรับ ฝ่ายช่างศิลป์ ฝ่ายพัฒนาท้องถิ่น และฝ่ายการข่าว โดยผู้ทรงตำแหน่งต่าง ๆ จะมีหน้าที่รับผิดชอบและควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่มาช่วยงาน หรือเจ้าหน้าที่ที่จ้างมาทำงานตำแหน่งที่นับว่ามีบทบาทสำคัญและต้องให้บุคคลที่หัวหน้ากลุ่มมีความไว้วางใจ คือ ผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมการใช้จ่ายเงินโดยจะกำหนดให้นายอารมณ บัญจเทวบุตร และนายสมบูรณ์ คงสภาพศิริ มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องการใช้จ่ายเงินแทนหัวหน้ากลุ่มได้ สำหรับสถานที่ตั้งได้มีการเช่าอาคารพาณิชย์ที่อยู่ในศูนย์กลางการคมนาคมเป็นที่ทำการ

นอกจากการจัดแบ่งหน้าที่โดยพิจารณาจากหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบแล้ว กลุ่มพิทักษ์บางชนยังแบ่งความรับผิดชอบในการรณรงค์หาเสียง ให้แก่ผู้สมัครในสังกัดกลุ่ม โดยคำนึงถึงพื้นที่เป็นสำคัญ การแบ่งความรับผิดชอบเช่นนี้ จะแบ่งไปตามพื้นที่โดยพิจารณาผู้ที่มีฐานคะแนนเสียงอยู่เขตตำบล หมู่บ้านใด ก็ให้รับผิดชอบในเขตนั้น โดยรับผิดชอบทุก ๆ ด้านในเขตพื้นที่ไม่ว่าจะการพัฒนาชุมชนหรือการก่อสร้างสาธารณประโยชน์ การประชุมนัดพบปะชาวบ้านเป็นครั้งคราว หากการดำเนินการดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ ก็ขอความช่วยเหลือมายังศูนย์อำนวยการหาเสียงของกลุ่ม หรือหัวหน้ากลุ่มโดยตรง

การแบ่งให้ผู้สมัครต้องรับผิดชอบเขตพื้นที่ในลักษณะนี้ จึงเกิดศูนย์อำนวยการหาเสียงกลุ่มพิทักษ์บางชน สาขาตำบล กล่าวคือ เกิดลักษณะที่เรียกว่า "สาขากลุ่มชน" เป็นองค์กรย่อย ๆ การจัดตั้งสาขากลุ่มส่วนใหญ่ จะใช้บ้านของผู้สมัครเป็นที่ทำการ และให้บรรดาญาติพี่น้อง เพื่อนของผู้สมัครเป็นผู้ดำเนินการต่าง ๆ ในสาขากลุ่ม สำหรับวัสดุ เครื่องใช้ต่าง ๆ ของสาขากลุ่ม นอกจากสิ่งที่มีผู้สมัครมีอยู่แล้ว จะขอความช่วยเหลือจากศูนย์ของกลุ่ม เช่น แผ่นโปสเตอร์ โปสเตอร์ บัตรเบอร์ เครื่องขยายเสียง และรถยนต์

การติดต่อระหว่างศูนย์การเลือกตั้งกลุ่มพิทักษ์บางชน กับสาขาของกลุ่มพิทักษ์บางชนในเขตตำบลต่าง ๆ จะติดต่อโดยผู้สมัครเป็นสำคัญ เช่น นายสุพจน์ ชนสิทธิ์ ได้ตั้ง "ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกลุ่มพิทักษ์บางชนสาขาตำบลโคกขาม" โดยใช้บ้านของตนเองเป็นสถานที่ตั้ง และได้กำหนดวันเปิดสาขาของกลุ่มชนในวันที่ 29 สิงหาคม 2533 มีการเชิญราษฎรมาร่วมรับประทานอาหาร มีผู้สมัครกลุ่มพิทักษ์บางชนทั้ง 12 คน ไปร่วมรับประทานอาหารพร้อมแนะนำตัวผู้สมัคร การก่อตั้งสาขากลุ่มจึงนับว่ามีประโยชน์ในการรณรงค์หาเสียง ได้อย่างมาก โดยเฉพาะเป็นการสร้างโครงข่าย ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับการอุปถัมภ์ (patron-client) เพื่อให้สืบทอดลงไปสู่ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง กล่าวคือ ศูนย์การเลือกตั้งกลุ่มพิทักษ์บางชน มีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้มีบทบาทสำคัญแม้ว่าจะมีอิทธิพล และบารมีมาก แต่อิทธิพลและบารมีก็ไม่ได้แสดงออกเป็นรูปธรรมลงไปสู่ผู้มีสิทธิออกเสียงได้ แต่เมื่อผ่านสาขาของกลุ่ม ซึ่งมีผู้สมัครเป็นคนในตำบลหรือท้องถิ่น ๆ อยู่ รูปธรรมของการอุปถัมภ์ย่อมมีมากกว่าและ เห็นได้ชัดแจ้งกว่า นั่นคือประชาชนที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของนายสุพจน์ ชนสิทธิ์ จะยอมรับฟังความคิดเห็นและคล้อยตามความรู้สึกนึกคิดของนายสุพจน์ได้ เมื่อนายสุพจน์ได้แนะนำให้

ประชาชนภายใต้การอุปถัมภ์ของเขาว่าผู้สมัครจำนวน 11 คน เป็นคนดี และเป็นผู้อุปถัมภ์หรือให้ความร่วมมือแก่เขาที่จะสมัครเป็นสมาชิกสภาจังหวัดรวมกลุ่มเดียวกัน

กลุ่มมวลชนพัฒนา

การจัดองค์กรของกลุ่มมวลชนพัฒนามีลักษณะ เช่นเดียวกับกลุ่มพิทักษ์บางชน คือผู้สมัครทั้ง 12 คน จะเป็นผู้มีบทบาทและตำแหน่ง เพื่อควบคุมดูแลการบริหารของศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกลุ่มมวลชนพัฒนา การจัดองค์กรและรูปแบบการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครแต่ละกลุ่มมักจะคล้ายคลึงกัน เพราะผู้สมัครส่วนใหญ่เคยช่วยรณรงค์หาเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เช่นผู้สมัครเบอร์ 5, เบอร์ 10, เบอร์ 15 และเบอร์ 26 ต่างก็เคยช่วยผู้สมัคร ส.ส.หาเสียงมาแล้ว นอกจากนี้ยังมีผู้สมัครในแต่ละกลุ่มเคยสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดสมัยที่แล้ว สังกัดกลุ่มเดียวกัน เช่นผู้สมัครเบอร์ 2, เบอร์ 3, เบอร์ 13, เบอร์ 14, เบอร์ 22, เบอร์ 23 เบอร์ 24 และเบอร์ 25 ซึ่งทั้ง 8 คน เคยลงสมัครสังกัดกลุ่มพลังมวลชน และได้รับเลือกตั้งทั้งกลุ่มพอการเลือกตั้งครั้งนี้แยกตัวกันสังกัดกลุ่มใหม่

สถานที่ตั้งศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกลุ่มมวลชนพัฒนาใช้บ้าน จ.อ.บุญส่ง สุนทรโรหิต หัวหน้ากลุ่มซึ่งเป็นสถานที่เหมาะสม เพราะมีบริเวณกว้าง สามารถจอดรถได้จำนวนมาก และมีอุปกรณ์เครื่องใช้สำหรับการรณรงค์หาเสียงพร้อมสามารถตั้งโรงครัวเพื่อหุงหาอาหารเลี้ยงผู้สนับสนุนและ เขียน โปสเตอร์แผ่นป้ายประชาสัมพันธ์และแจกจ่ายคนงานมักจะพักค้างอยู่ภายในศูนย์ ตั้งอยู่ตำบลโกรกกราก ภรรยาจำเอกบุญส่ง เป็นผู้ดำเนินการในเรื่องของสถานที่และเสบียงอาหาร ภายในศูนย์มีห้องประชุมลับ ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการวางแผน และพบปะระหว่างผู้สมัครทั้ง 12 คน

การจัดตั้งสาขากลุ่มย่อย ๆ ซึ่งประจำตำบลหรือหมู่บ้านต่าง ๆ ของกลุ่มมวลชนพัฒนามีการก่อตั้งน้อยกว่ากลุ่มพิทักษ์บางชน มีเพียงตำบลบ้านบ่อ ตำบลกาหลง ตำบลชัยมงคล เหตุที่กลุ่มมวลชนพัฒนาไม่สามารถตั้งสาขากลุ่มได้บางที่ เพราะไม่ได้รับความสนับสนุนจากผู้นำชุมชน ไม่มีทรัพยากรเพียงพอ และผู้สมัครประเภทผู้ฉวยโอกาสทางการเมือง (political amateurs) มักไม่มีบารมีและความสามารถเพียงพอไม่เหมือนกับนักการเมืองอาชีพ หรือนักการเมืองผู้เริ่มต้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี

กลุ่มพลังมวลชน

การจัดองค์กรเพื่อการรณรงค์หาเสียงของกลุ่มพลังมวลชนแม้จะมีการกำหนดบทบาทและตำแหน่งให้ผู้สมัครในสังกัดดำเนินการก็ตาม แต่ผู้สมัครส่วนใหญ่ก็ไม่รับบทบาทหน้าที่ และก็มีได้ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของตน ผู้สมัครบางคนแทบไม่มีความเคลื่อนไหวการรณรงค์หาเสียงของสมาชิกในกลุ่มตนเอง บางคนไม่รู้นโยบายของกลุ่ม หรือบางคนจู่ชื่อผู้สมัครร่วมกลุ่มเดียวกันไม่ได้ ผู้สมัครส่วนมากไม่สามารถบอกถึงบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาสภาจังหวัดได้ ผู้สมัครที่เข้ามามีบทบาทและดำเนินการช่วยเหลือการรณรงค์หาเสียงของกลุ่มภายในศูนย์อำนวยการเลือกตั้งเพียง 3-4 คน ผู้ที่มาร่วมดำเนินการส่วนมากจะเป็นญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ ของหัวหน้ากลุ่ม ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งกลุ่มพลังมวลชนใช้บ้านของหัวหน้ากลุ่มเป็นสถานที่ตั้ง

การดำเนินการรณรงค์หาเสียงภายในศูนย์อำนวยการเลือกตั้ง ดุโมคคักเหมือนกับ กลุ่มพิทักษ์บางชนและกลุ่มมวลชนพัฒนา วันที่ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งมีความคึกคักมากที่สุดก็วันเปิดศูนย์ เพราะมีพิธีทำบุญเลี้ยงพระ และมีการจัดงานกินเลี้ยง การดำเนินงานเกี่ยวกับงานวางแผนและการ หาข่าวในพื้นที่ จะเป็นหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่ม ญาติพี่น้องและเพื่อนของหัวหน้ากลุ่มจะเป็นผู้ให้ความ สนิบสนุนและร่วมมือแสดงความคิดเห็น บรรดาเพื่อน ๆ ของหัวหน้ากลุ่มที่มีบทบาทสำคัญ เช่น เพื่อน ๆ ที่เป็นคนไทยเชื้อชาติมอญ และบรรดานักธุรกิจนายหน้ารับซื้อที่ดินงานหลัก ที่ดำเนินการภายในศูนย์ อำนวยการเลือกตั้งคือ งานประชาสัมพันธ์ งานการข่าวและการประเมิน ได้แก่ การจัดทำแผ่นป้าย ประชาสัมพันธ์ การเขียนโปสเตอร์ ส่วนงานเสียบึงและการต้อนรับมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะจัดเครื่องดื่ม และผลไม้ไว้เลี้ยงผู้ที่แวะเวียนเข้ามา ส่วนอาหารจะสั่งซื้อจากร้านอาหาร สำหรับงานการเงินและ ธุรการ งานวางแผนจะเป็นหน้าที่หัวหน้ากลุ่มจะต้องดำเนินการเอง โดยมีพี่ชายและน้องชายเป็นผู้ร่วม แสดงความคิดเห็น เรื่องการหาเสียงในพื้นที่จะดำเนินการผ่านหัวหน้าคณะและแกนนำที่ได้จัดตั้งไว้ใน หมู่บ้าน บทบาทของผู้สมัครในสังกัดที่จะควบคุมคณะแนวเสียงหรือหัวหน้าคณะ รวมทั้งการรับผิดชอบ การดำเนินงานในเขตพื้นที่รับผิดชอบ (เพราะเป็นพื้นที่ภูมิภาคนำถิ่นที่อยู่) แทบไม่มีเลย ซึ่งแตกต่าง จากกลุ่มพิทักษ์บางชนที่ผู้สมัครในกลุ่มจะรับผิดชอบดูแลและแนวเสียงในเขตพื้นที่รับผิดชอบ เนื่องจาก ผู้สมัครกลุ่มพลังมวลชนส่วนมากเป็นผู้สมัครประเภทนักการเมืองสมัครเล่น หรือผู้ฉวยโอกาสทาง การเมือง (political amateurs or political opportunists) ที่ไม่มีฐานคะแนน เสียงสนับสนุน

การจัดองค์การเพื่อการรณรงค์หาเสียงในพื้นที่ของกลุ่มพลังมวลชนไม่มีความสอดคล้อง กับโครงสร้างอำนาจในชุมชน คือไม่ได้รับความสนับสนุนจากผู้นำชุมชน เพราะผู้สมัครในสังกัด กลุ่มพลังมวลชนไม่ได้เป็นบุคคลที่ผู้นำชุมชนเสนอหรือคัดเลือกให้ผู้สมัครในนามของกลุ่มแต่ผู้สมัคร ส่วนใหญ่ผู้สมัครตามคำขอร้องของหัวหน้ากลุ่มเพื่อให้ผู้สมัครครบทีมเท่านั้น และหัวหน้ากลุ่มมักจะ เลือกได้บุคคลที่เป็นเพียงผู้สนับสนุนผู้นำชุมชน หรือบุคคลที่อยู่ฝ่ายตรงข้ามกับผู้นำชุมชน อาจจะมี โอกาสเปลี่ยนแปลงการสนับสนุนได้ ขณะที่ผู้นำชุมชนได้ส่งคนที่ตนสนับสนุนสมัครในสังกัดกลุ่มอื่น ๆ เช่น ผู้สมัครหมายเลข 5 ได้รับการสนับสนุนจากกำนันตำบลบางหญ้าแพรก ผู้สมัครหมายเลข 24 ได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่บ้านในตำบลบางหญ้าแพรก ผู้สมัครหมายเลข 15 ได้รับการสนับสนุน จากกำนันตำบลบ้านบ่อ ขณะที่ผู้สมัครกลุ่มพลังมวลชน หมายเลข 31 เคยเป็นประธานสภาตำบล และเป็นผู้เคยสนับสนุนกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต่อมามีปัญหาความขัดแย้งจึงมาสมัครเลือกตั้งสมาชิก สภาจังหวัด ผู้สมัครบางคนได้รับการสนับสนุนจากนักธุรกิจ นายหน้าค้าที่ดิน หรือผู้ที่เป็่นนายหน้าค้า ที่ดินเสียเอง ซึ่งภาพลักษณ์นายหน้าค้าที่ดินในระยะหลังถูกมองในด้านลบเสียมากกว่า เพราะปรากฏ ปัญหาการเอาเปรียบเจ้าของที่ดินเป็นประจําและการประชาสัมพันธ์ของทางรัฐบาลที่มีต่อธุรกิจนายหน้า ค้าที่ดิน

2) การปราศรัยหาเสียง

การปราศรัยหาเสียงนับเป็นวิธีการหาเสียงที่เคยมีบทบาทสำคัญอันดับแรกของการรณรงค์หาเสียงไม่ว่าผู้สมัครจะใช้ "วิธีการซื้อเสียง" หรือใช้ "ระบบหัวคะแนน" ผู้สมัครจะต้องปราศรัยหาเสียงและติดโปสเตอร์ แจกใบปลิวด้วยเหมือนกัน เพราะการปราศรัยหาเสียงและติดโปสเตอร์เป็นการแนะนำผู้สมัครให้ประชาชนได้รู้จักโดยตรง ในอดีตผู้ที่ก้าวขึ้นมาเป็นนักการเมืองได้จะต้องมีความสามารถในการพูดในการปราศรัยหาเสียงได้เป็นอย่างดี จึงจะได้รับ การยอมรับจากประชาชน

สำหรับการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ส.จ. ครั้งนี้มักจะประสบปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ ไม่สามารถระดมประชาชนให้มาฟังการปราศรัยหาเสียงได้เนื่องจากประชาชนไม่เห็นความสำคัญของการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาจังหวัดไม่มีบทบาทที่จะช่วยเหลือประชาชนได้เหมือนเช่นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข่าวสารที่ประชาชนได้รับในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกสภาจังหวัดน้อยมาก ตลอดจนแหล่งข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง⁴ นอกจากนั้นแล้วพื้นที่เขตจังหวัดสมุทรสาคร มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ขณะที่ความเจริญก้าวหน้าทางการเมือง โดยเฉพาะการเมืองในระดับท้องถิ่นมิได้ก้าวหน้าไปด้วย โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ยังคงมีบทบาทหน้าที่เหมือนเช่น จังหวัดที่ยังไม่มีความเจริญทางด้านสังคมและ เศรษฐกิจ ดังนั้นประชากรส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญของการเมืองระดับชาติมากกว่าระดับท้องถิ่น⁵ เนื่องจากประชากรในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาครส่วนใหญ่ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่มีเวลาการทำงานเป็น "กะ" (period) จึงไม่มีเวลาที่มาร่วมฟังการปราศรัยหาเสียง⁶

ผู้สมัครจะใช้การปราศรัยหาเสียงด้วยการบันทึกคำปราศรัยหาเสียงลงในเทปแล้วใช้รถยนต์ขยายเสียงพร้อมแจกใบปลิวไปตามหมู่บ้าน หรือแหล่งชุมชนต่าง ๆ เช่น ตลาดหรือหน้าโรงงานอุตสาหกรรมในช่วงเลิกงาน

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴ สัมภาษณ์ อุดร สมบูรณ์จันทร์, ผู้สมัครหมายเลข 2, 29 กันยายน 2533

⁵ สัมภาษณ์ บุญส่ง สุนทรโรหิต, ผู้สมัครหมายเลข 13, 29 กันยายน 2533.

⁶ สัมภาษณ์ ประชุม งามกาละ, ผู้สมัครหมายเลข 25, 22 กันยายน 2533.

ก. การปราศรัยหาเสียงอย่างเป็นทางการ

ด้วยปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ของวิธีการปราศรัยหาเสียง จึงได้มีการจัดการปราศรัยหาเสียงขึ้นอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2533 ณ บริเวณวงเวียนหน้าพิ ในตลาดมหาชัย ซึ่งมีก่อนการเลือกตั้ง 2 วัน เบื้องหลังการจัดเวทีปราศรัยหาเสียง ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักธุรกิจที่มีความใกล้ชิดกับหัวหน้ากลุ่มพิทักษ์บางชน โดยเฉพาะสมาคมหอการค้าจังหวัด และชมรมกีฬาจังหวัด 7 ปรากฏว่ามีผู้ขึ้นปราศรัย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มพิทักษ์บางชนและกลุ่มมวลชนพัฒนา เนื้อหาในการปราศรัยส่วนใหญ่จะกล่าวถึงประวัติของผู้สมัครและผลงานของผู้สมัครในอดีต โดยเฉพาะหัวหน้ากลุ่มเป็นสำคัญ พร้อมทั้ง นโยบายในการพัฒนาจังหวัดของกลุ่มเมื่อได้รับเลือกตั้ง การปราศรัยหาเสียงโจมตีกันมีบ้าง โดยเฉพาะการปราศรัยหาเสียงของกลุ่มมวลชนพัฒนา ที่โจมตีหัวหน้ากลุ่มพิทักษ์บางชนมิใช่คนจังหวัดสมุทรสาคร การใช้เงินซื้อตำแหน่งประธานสภาจังหวัดสมัยที่ผ่านมา และหัวหน้ากลุ่มพิทักษ์บางชนเป็นผู้ประกอบการอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมหลักเสี่ยงภาษี สร้างปัญหามลภาวะ มักจะไม่พัฒนาท้องถิ่นแต่จะสนับสนุนพรรคพวกเพื่อนพ้องให้ประกอบการอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาครจะมีแต่โรงงานอุตสาหกรรม และคนจังหวัดสมุทรสาครจะได้เป็นแต่ลูกจ้าง และคนในโรงงาน 8 ขณะเดียวกันทางกลุ่มพิทักษ์บางชนได้มีการกล่าวแก้ข้อ โจมตีต่าง ๆ พร้อมทั้งกล่าวยกผลงาน และความเสียสละของตนเองในการพัฒนาจังหวัด เช่น การที่หัวหน้ากลุ่มได้เคยดำรงตำแหน่งประธานหอการค้าจังหวัด ได้พัฒนาจังหวัดให้เป็น เมืองประมง ดงโรงงาน และลานเกษตร เป็นผู้ริเริ่มจัดงาน "มหาชัยซีฟู้ดส์แอนด์เทรดแฟร์" และ เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนการกีฬาของจังหวัด ด้วยการก่อตั้งชมรมกีฬาจังหวัดสมุทรสาคร สำหรับการปราศรัยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของ ส.จ. กลุ่มพิทักษ์บางชนสามารถนำผลงานต่าง ๆ ที่ได้เคยพัฒนาจังหวัดมากล่าวได้จนเป็นที่ถูกใจของผู้เข้าร่วมฟังการอภิปราย เช่น การก่อสร้างถนน สะพาน และทอถักน้ำประปาในหมู่บ้าน

เรามีการประชุมกันภายในกลุ่มว่าจะมีการพูดปราศรัยในลักษณะใด เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2533 เราก็กำหนดว่า เราจะแถลงนโยบายที่จะทำเมื่อได้รับเลือกตั้ง แถลงถึงผลงานที่เราทำมาในอดีต และประวัติของผู้สมัครแต่ละคน ที่ประชุมได้เห็นว่า จะไม่มีการพูดโจมตีฝ่ายตรงข้ามอย่างแน่นอน....⁹

สำหรับการจัดเลี้ยงที่มีการปราศรัยในลักษณะนี้ของกลุ่มมวลชนพัฒนามีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น การจัดเลี้ยงในเขตตำบลคอกกระบือ ตำบลบ้านบ่อ

ส่วนกลุ่มพลังมวลชน มีการจัดเลี้ยงเนื่องในโอกาสเปิด "ศูนย์อำนวยการหาเสียงกลุ่มพลังมวลชน" ซึ่งมีประชาชนมาร่วมงานค่อนข้างมาก แต่ก็มิได้มีการขึ้นปราศรัยหาเสียงแต่อย่างใด

7 สัมภาษณ์ ประชุม งามกาละ, ผู้สมัครหมายเลข 25, 16 ตุลาคม 2533.

8 เนื้อหาจากคำปราศรัยของผู้สมัครหมายเลข 22, 18 ตุลาคม 2533.
ณ บริเวณวงเวียนหน้าพิ ตลาดมหาชัย.

9 สัมภาษณ์ บุญประเสริฐ เอี่ยมสอาด, หัวหน้ากลุ่มพิทักษ์บางชน, ผู้สมัครหมายเลข 1, 18 ตุลาคม 2533.

เพียงแต่ให้ผู้สมัครทุกคนมาหักทลายผู้มาร่วมงาน แจกบัตรเบอร์เท่านั้น และการจัดเลี้ยงในเขตพื้นที่ที่มีคนไทยเชื้อชาติรามัญอาศัยอยู่บ่อยครั้ง เช่น ตำบลบ้านบ่อ ตำบลบ้านเกาะ

ทางกลุ่มของเรา (กลุ่มพลังมวลชน) ยังไม่แน่ว่าจะไปร่วมปราศรัยหาเสียง หรือไม่ เราคิดว่าเราไปปราศรัยหาเสียงในลักษณะนี้คงไม่มีประโยชน์ คงไม่ทำให้ได้คะแนนมากขึ้น คิดว่าคงจะไม่มีใครมาฟังมากเท่าไร นอกจากต่างฝ่ายต่างก็เกณฑ์ผู้สนับสนุน ญาติพี่น้องมาฟัง และผู้จัดเองผมก็ไม่แน่ใจว่ามีเบื้องหลังอะไรอยู่ เขาจัดขึ้นเพราะเขาสนับสนุนฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพราะพื้นฐานภูมิหลังของผู้จัดเขามีธุรกิจและหาพานร่วมกับกับดอกเตอร์มา (บุญประเสริฐ เอี่ยมสอาด) เรียกว่าพึ่งพาอาศัยกันก็ว่าได้ ..... เราคิดว่าเราไปปราศรัยตามงานต่าง ๆ ยังดีกว่า แม้เราจะต้องช่วยเหลือเรื่องเงินเรื่องทอง แต่เราก็ได้ใกล้ชิดกับประชาชน เราขอให้เขาลงคะแนนให้เรา ยกทีมเลยดีกว่า 10

ข. การปราศรัยหาเสียงอย่างไม่เป็นทางการ

การปราศรัยหาเสียงอย่างไม่เป็นทางการเป็นการปราศรัยที่ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้เข้าร่วมฟังมิได้รับรู้ล่วงหน้าอย่างชัดแจ้ง หรือเป็นการปราศรัยที่แฝงมากับการจัดงานพิธีเทศกาลหรืองานเลี้ยงต่าง ๆ เช่น การจัดงานเลี้ยงวันเกิดกานัน... การจัดงานดังกล่าวกลุ่มพิทักษ์ประชาชนได้สนับสนุนค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่ม กานันจะเป็นผู้ดำเนินการจัดสถานที่ เครื่องขยายเสียง และดนตรี พร้อมทั้งเชิญแขกมาร่วมรับประทานอาหาร เวลา 18.30 น. ขณะรับประทานอาหารบนเวทีมีการแสดงดนตรี และให้เจ้าภาพได้รับมอบของขวัญจากผู้มาร่วมงาน หลังจากเจ้าภาพได้กล่าวขอบคุณแขกแล้ว ผู้สมัครก็ได้รับเชิญให้ขึ้นพูดบนเวที และหัวหน้ากลุ่มได้แถลงนโยบายพร้อมทั้งแนะนำตัวผู้สมัครให้ผู้มาร่วมงานได้รู้จักงานเลี้ยงบางครั้งก็ได้จัดขึ้นใหญ่โตมากนัก มีการเลี้ยงเฉพาะบรรดากลุ่มบุคคลที่มีอาชีพคล้าย ๆ กัน เช่น บรรดาแม่ค้าขายอาหารในโรงงานอุตสาหกรรม สมาชิกชมรมบริหารงานบุคคลกลุ่มผู้นำแรงงาน สมาคมประมง นอกจากงานเลี้ยงแล้ว งานบุญต่าง ๆ ที่จัดขึ้นตามวัดต่าง ๆ ก็มีการรับบริจาคเงินในค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับมหรสพ การแสดงต่าง ๆ แล้วผู้สมัครก็ขึ้นกล่าวปราศรัยหาเสียงเป็นระยะ ๆ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

10 สัมภาษณ์ ประชุม งานกาละ, หัวหน้ากลุ่มพลังมวลชน, ผู้สมัครหมายเลข 25.

ค. การปราศรัยหาเสียง โดยใช้รถยนต์โฆษณา

การใช้รถยนต์โฆษณหาเสียงตระเวนไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ นับว่าเป็นยุทธวิธีที่ใช้ได้ผลดีมากเพราะช่วยให้ผู้สมัครไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทางและต้องนัดประชาชนให้มาฟัง¹¹ การใช้รถยนต์โฆษณหาเสียงจะใช้เครื่องขยายเสียงติดตั้งบนรถยนต์แล้วเปิดเทปบันทึกเสียงของผู้สมัครที่ข้างรถยนต์ติดโปสเตอร์ที่มีรูปภาพของผู้สมัครและเบอร์ เทปบันทึกเสียงจะประกอบด้วยคำเชิญชวนให้ไปเลือกตั้ง ส.จ. ในวันที่ 20 ตุลาคม 2533 แนะนำผู้สมัครในสังกัดกลุ่ม ประวัตินโยบายของหัวหน้ากลุ่ม นโยบายของกลุ่ม คำขวัญของกลุ่ม (slogan) และบทเพลงของกลุ่มที่มีเนื้อร้องตัดแปลงมาจากเพลงต่าง ๆ เพื่อสอดแทรกเนื้อหาที่จะใช้โฆษณหาเสียงเข้าไป

การปราศรัยหาเสียงโดยใช้รถยนต์โฆษณา ปรากฏว่าทุกกลุ่มนิยมใช้เหมือนกัน เพียงแต่แตกต่างกันในเรื่องของปริมาณรถยนต์ที่ใช้ เช่น กลุ่มพิทักษ์บางชัน ใช้รถยนต์บรรทุกขนาด 4 ล้อ จำนวน 6-10 คันต่อวัน กลุ่มมวลชนพัฒนาใช้รถยนต์บรรทุกขนาด 4 ล้อ จำนวน 6-10 คันต่อวัน กลุ่มพลังมวลชนใช้รถยนต์บรรทุก 4 ล้อ จำนวน 5-8 คันต่อวัน การจัดรถยนต์โฆษณหาเสียงจะจัดจำนวนน้อยต่างกัน โดยในช่วงวันสมัครและได้เบอร์แล้ว จะใช้รถยนต์โฆษณหาเสียงจำนวนมาก จากนั้นก็ลดลงมา พอจะถึงวันเลือกตั้ง โดยก่อนวันเลือกตั้ง 5-6 วัน จะใช้รถยนต์โฆษณหาเสียงจำนวนเพิ่มมากขึ้น

การปราศรัยหาเสียงโดยใช้รถยนต์โฆษณนอกจากจะสะดวกแก่ผู้สมัครแล้วยังช่วยให้การหาเสียงในวิธีการติดตั้ง โปสเตอร์และแจกใบปลิว ได้ดำเนินการไปพร้อม ๆ กันด้วยจึงเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการหาเสียงมาก เพราะค่าใช้จ่ายสำหรับค่ารถยนต์พร้อมคนขับ 1 คน และน้ำมัน วันละประมาณ 600-700 บาท และทางกลุ่มจะให้คนงานติดโปสเตอร์และแจกใบปลิวประจำรถยนต์อีกคนละ 1-2 คน¹²

3) การใช้สิ่งพิมพ์และการประชาสัมพันธ์

สิ่งพิมพ์ที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียง ได้แก่ ใบปลิว โปสเตอร์ (poster) บัตรเบอร์ (number card) หรือวิสต่อน ๆ ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับสิ่งพิมพ์ เช่น คัดเอาท์ การใช้สิ่งพิมพ์มีความสำคัญอย่างมากในการรณรงค์หาเสียง จนสามารถกล่าวได้ว่า "เมื่อมีการเลือกตั้งจะต้องมีการติดโปสเตอร์" การติดโปสเตอร์จึงเป็นสิ่งที่ผู้สมัครจะต้องคำนึงถึงอันดับแรกของการรณรงค์หาเสียง ผู้สมัครยังมีได้สมัครอย่างเป็นทางการแต่ก็มีการติดโปสเตอร์แนะนำตัวผู้สมัครแล้ว เช่น ผู้สมัครหมายเลข 1 และหมายเลข 13 การจัดสิ่งพิมพ์หรือโปสเตอร์ ผู้สมัครจะต้องหารูปภาพของตนเองที่ดูแล้วน่าเชื่อถือ เช่น การแต่งเครื่องแบบเต็มยศ ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือรูปภาพที่แสดงว่าตนเองมีการศึกษาสูง หรือเป็นผู้มีประสบการณ์งานการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ มีประสบการณ์ทางการเมือง

11 สัมภาษณ์ ด.รง ปานจร, ผู้สมัครหมายเลข 2, 6 ตุลาคม 2533.

12 สัมภาษณ์ ธีระ ศาลากิจ, ผู้สมัครหมายเลข 24, 13 ตุลาคม 2533.

การประชาสัมพันธ์โดยใช้สิ่งพิมพ์จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับทந்தรพณ์ที่จัดทำมาได้ หากมีเงินมากก็สามารถจัดทำให้สวยงาม น่าดู และทำได้ปริมาณมากรวดเร็ว¹³ ผู้สมัครผู้ใดมีปัญหาเรื่องทந்தรพณ์หรือไม่สามารถหาแหล่งสนับสนุนได้ ก็ไม่สามารถจัดทำได้อย่างสวยงาม เพราะต้องใช้งบประมาณอย่างประหยัด บางครั้งทำได้เพียงแค่อุปचारวาทา หรือใช้วัสดุราคาถูก หรือเศษวัสดุมาทำ

กลุ่มพิทักษ์บางชนหาเสียงด้วยการใช้สิ่งพิมพ์ สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสี่สรร เนื้อหาสาระ และจำนวน เพราะกลุ่มพิทักษ์บางชนมีทந்தรพณ์มากกว่ากลุ่มอื่น¹⁴ สิ่งพิมพ์ที่กลุ่มพิทักษ์บางชนใช้ในการประชาสัมพันธ์รณรงค์หาเสียงมีดังนี้

1. ใบปลิว เป็นใบปลิวที่ลงข้อความแจ้งให้ทราบว่า ดร.บุญประเสริฐ เอี่ยมสอาดังค์ มีความประสงค์จะลงสมัครเข้ารับเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด เขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ในสังกัดกลุ่มพิทักษ์บางชน พร้อมทั้งข้อความเกี่ยวกับประวัติของ ดร.บุญประเสริฐ เอี่ยมสอาดังค์ ในด้านชีวิตครอบครัว การศึกษา การสังคม ประวัติการทำงานที่ประสบผลสำเร็จ ประวัติการช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ และเกียรติประวัติทางการเมือง การแจกใบปลิวจะกระทำก่อนมีการรับสมัคร โดยจะแจกผ่านไปยังหน่วยราชการต่าง ๆ องค์กรเอกชนต่าง ๆ เช่น หอการค้าจังหวัด ชมรม สมาคม และกลุ่มนักรุกต่าง ๆ เป้าหมายของใบปลิวลักษณะนี้เพื่อให้คนทั่วไปได้ทราบ และให้ผู้ประสงค์ลงสมัครรับเลือกตั้ง ได้ทราบหากสนใจจะได้ติดต่อลงสมัครร่วมในสังกัดกลุ่มเดียวกัน¹⁵

นอกจากนี้แล้ว ปรากฏในระหว่างรณรงค์หาเสียง (หลังวันรับสมัคร) กลุ่มพิทักษ์บางชนได้ออกใบปลิวซึ่งมีข้อความแจ้งให้ทราบเกี่ยวกับประวัติของผู้สมัครแต่ละคนในสังกัดกลุ่ม โดยเน้นที่ผลงานของผู้สมัครแต่ละคนออกแจกจ่ายโดยทั่วไป

2. โปสเตอร์ (poster) โปสเตอร์ของกลุ่มพิทักษ์บางชน พิมพ์ด้วยกระดาษอาร์ตมันสีสวยงาม มีหลายขนาด ข้อความบอกให้ทราบถึงวันเลือกตั้งเสาร์ที่ 20 ตุลาคม 2533 ชื่อกลุ่มและหัวหน้ากลุ่มด้วยอักษรที่เด่นชัด บอกเบอร์ 1 ถึงเบอร์ 12 และมีคำขวัญว่า "รักษาสีทธิ เศรษฐกิจก้าวหน้า ประชาสุขสันต์" มีรูปของผู้สมัครครบทั้ง 12 คน พร้อมชื่อและเบอร์ผู้สมัครได้รูปภาพ

13 สัมภาษณ์ สมบูรณ์ คงสุภาพศิริ, ผู้สมัครหมายเลข 12, 2 กันยายน 2533.

14 สัมภาษณ์ สมบูรณ์ คงสุภาพศิริ, ผู้สมัครหมายเลข 12, 5 ตุลาคม 2533.

15 สัมภาษณ์ บุญประเสริฐ เอี่ยมสอาดังค์, หัวหน้ากลุ่มพิทักษ์บางชน, ผู้สมัครหมายเลข 1,

14 สิงหาคม 2533.

การติดโปสเตอร์นั้น ผู้สมัครจะนำไปติดพร้อม ๆ กับการตระเวนปราศรัยหาเสียงด้วย รถยนต์โฆษณา แจกจ่ายไปยังบรรดาหัวคะแนนและผู้สมัครแต่ละคนให้นำไปติดในเขตพื้นที่ของตนเอง และแจกจ่ายไปยังบรรดาผู้ประกอบการค้า หรือคณะของผู้สมัครนำไปติดเองขณะรณรงค์หาเสียง ด้วยวิธีอื่น ๆ เช่น การเคาะประตู ดิทรถยนต์รับจ้างประจำทาง และรถสามล้อโดยเสียค่าติดตั้ง ให้แก่เจ้าของรถ

3. คัตเอาท์ เป็นแผ่นประกาศโฆษณาขนาดใหญ่ ซึ่งทำด้วยไม้หรือแผ่นไม้อัดอย่างดี หรือแผ่นสังกะสี ซึ่งต้องตอกติดตรงกับเสา หรือสิ่งก่อสร้างที่มั่นคง จะใช้ฝีมือคนวาดรูปผู้สมัคร และเขียนข้อความด้วยสีน้ำที่สวยสดงดงาม จึงต้องใช้งบประมาณมาก คัตเอาท์ของกลุ่มพิทักษ์บางชน ขนาดใช้ไม้อัด 6 แผ่นขึ้นไปมีประมาณ 15 แห่ง และนอกจากนั้นจะมีประเภทใช้ไม้อัด 2 แผ่น, 4 แผ่น รวมแล้วไม่ต่ำกว่า 60 แห่ง (ไม่รวมที่ตัดข้างรถยนต์) ข้อความที่ปรากฏบนคัตเอาท์จะมี ลักษณะเหมือนกับโปสเตอร์ คัตเอาท์จะไม่เน้นการวาดรูปผู้สมัคร แต่จะสื่อความด้วยการเขียนตัวอักษร คัตเอาท์ขนาดกลางและขนาดเล็กมีการนำโปสเตอร์ชนิดที่มีรูปภาพผู้สมัครมาติดประกอบ

4. บัตรเบอร์ (number card) มีขนาด 6"x4" พิมพ์ด้วยกระดาษอาร์ตสี่สีพับครึ่ง ได้ ด้านหนึ่งพิมพ์รูปภาพหัวหน้ากลุ่ม ชื่อกลุ่ม คําขวัญของกลุ่ม ชื่อหัวหน้ากลุ่ม และเบอร์ 1 ถึง เบอร์ 12 และปรากฏข้อความนโยบายกลุ่ม 10 ข้อ อีกด้านหนึ่งมี สัญลักษณ์คําขวัญของกลุ่ม วันเลือกตั้ง ชื่อกลุ่ม รูปภาพและชื่อของผู้สมัครทั้ง 12 คนพร้อมเบอร์

5. ตัวอย่างบัตรลงคะแนน ในขณะรณรงค์หาเสียงได้รับคําร้องจากหัวคะแนนว่าผู้ใช้สิทธิ จะสับสนในการกากบาทเลือกเพราะสามารถเลือกได้ถึง 12 เบอร์ จะเกิดสับสนได้ จึงได้มีการจัด พิมพ์ตัวอย่างบัตรลงคะแนนเสียงพร้อมตัวอย่างการกากบาทเลือกเบอร์ 1 ถึงเบอร์ 12 บัตรตัวอย่างนี้ จะแจกพร้อมกับบัตร เบอร์ 16

6. สิ่งพิมพ์ลักษณะอื่น ๆ เช่น การเขียนอักษรข้างรถยนต์ของผู้สมัครและรถยนต์ที่ใช้งาน ในกลุ่ม มักจะมีข้อความบอกชื่อกลุ่ม คําขวัญของกลุ่ม, เบอร์ 1 ถึงเบอร์ 12 ซึ่งข้อความเหล่านี้จะ เขียนด้วยตัวอักษรที่เด่นชัด น่าอ่าน และตัดแปลงไปตามสภาพของรถ นอกจากนี้แล้วยังมีการพิมพ์ ข้อความหาเสียงกับถุงพลาสติกสำหรับใส่ของ แล้วนำไปแจกจ่ายให้บรรดาแม่ค้าพ่อค้าได้ประโยชน์ และการแจกเสื้อยืดที่เขียนข้อความสนับสนุนผู้สมัคร เบอร์ 1-12 การใช้สีเขียนพ่นนำไปติดทาง เข้า หมู่บ้านและในแหล่งชุมชน

กลุ่มมวลชนพัฒนา ก็สามารถนำสิ่งพิมพ์ในการรณรงค์หาเสียงได้อย่างครบถ้วนทุกรูปแบบ เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นคัตเอาท์ที่ปรากฏหลายแห่ง ได้ติดตั้งประกบกับกลุ่มพิทักษ์บางชน การใช้สิ่งพิมพ์ ต่าง ๆ ของกลุ่มมวลชนพัฒนามีดังนี้

16 สัมภาษณ์ อุดร สมบูรณ์จันทร์, ผู้สมัครหมายเลข 3, 5 ตุลาคม 2533.

1. ใบปลิว ก็มีลักษณะ เช่นเดียวกับของหัวหน้ากลุ่มพิทักษ์บังชน โดยการลงข้อความเกี่ยวกับประวัติและผลงานด้านต่าง ๆ ของหัวหน้ากลุ่ม โดยเฉพาะด้านการช่วยเหลือและพัฒนาจังหวัดสมุทรสาครให้เจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ประสบการณ์การรับราชการ การดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาจังหวัด และดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับชาติ ได้แก่ที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ การแจกใบปลิวจะทำก่อนรับสมัคร นอกจากจะแจกผ่านไปยังหน่วยราชการต่าง ๆ และองค์กรเอกชนแล้ว ยังนำใบปลิวของตนไปสอดในหนังสือพิมพ์รายวันผ่านเอเยนต์ในจังหวัดสำหรับเป้าหมายการแจกใบปลิวก็ต้องการให้คนรู้จักและให้ผู้สนใจมาร่วมลงสมัครในกลุ่มเดียวกัน ¹⁷

2. โปสเตอร์ (poster) โปสเตอร์ของกลุ่มมวลชนพัฒนา พิมพ์ด้วยกระดาษอาร์ตที่พิมพ์มัน สีสวยงามดี มีอยู่ 4 ขนาด ข้อความบอกให้ทราบถึง วันเลือกตั้ง (20 ตุลาคม 2533) เบอร์ 13 ถึง 24 มีคำขวัญของกลุ่มว่า "แก้ไขปัญหา จังหวัดพัฒนา ประชาเป็นสุข" มีรูปผู้สมัครเป็นรูปสี่คนทั้ง 12 คน พร้อมชื่อผู้สมัครและ เบอร์ และมีรูปของหัวหน้ากลุ่มที่เด่นชัด

การติดโปสเตอร์ นอกจากผู้สมัครจะนำไปติดเองตามโอกาสต่าง ๆ แล้วยังแจกจ่ายไปยังบรรดาผู้สนับสนุนและหัวหน้าคณะให้นำไปติดในเขตพื้นที่ของตนเอง การติดโปสเตอร์ของกลุ่มมวลชนพัฒนาที่มีอยู่หน้าตาพอ ๆ กับของกลุ่มพิทักษ์บังชน และการติดบนรถประจำทาง เช่น รถประจำทางสายมหาชัย-บ้านบ่อ ซึ่งเป็นเส้นทางที่ผู้สมัครในกลุ่มได้รับสัมปทานให้ดำเนินการ

3. คัดเอาท์ แผ่นประกาศโฆษณาขนาดใหญ่ของกลุ่มมวลชนพัฒนา จัดทำเหมือนคัดเอาท์ทั่ว ๆ ไป และมีข้อความเน้นเชิญชวนให้ประชาชนไปใช้สิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งและให้เลือกผู้สมัครหมายเลข 13 ถึง 24 และเขียนคำขวัญของกลุ่ม การติดตั้งคัดเอาท์ของกลุ่มมวลชนพัฒนาแม้จะไม่ได้ติดตั้งครอบคลุมทุกตำบล แต่ก็สามารถติดตั้งบริเวณปากทาง เข้าหมู่บ้านที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะทางแยกเข้าตัวจังหวัดมีการติดตั้งคัดเอาท์ขนาดใหญ่ มีรูปหัวหน้ากลุ่มเท่านั้น คัดเอาท์ที่อื่น ๆ ก็ไม่ปรากฏมีรูปของผู้สมัคร คัดเอาท์ของกลุ่มมวลชนพัฒนาจะ เน้นติดตั้งในเขตเทศบาลเป็นสำคัญ โดยเฉพาะในตลาดบริเวณสวนสาธารณะ เพราะมีประชาชนผ่านไปมาบางส่วนนอกเขตเทศบาลจะติดโปสเตอร์ส่วนใหญ่

4. บัตรเบอร์ (number card) ของกลุ่มมวลชนพัฒนามีขนาด 6"x 4" พับครึ่งได้ ด้านหนึ่งพิมพ์ข้อความเชิญชวนให้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง วันที่ 20 ตุลาคม 2533 โปรดเลือกกลุ่มมวลชนพัฒนา เบอร์ 13 ถึง 24 และมียามอบากอง เพื่อให้ประชาชนได้สนใจอยากเก็บบัตรเบอร์ไว้ อีกด้านหนึ่ง นอกจากคำขวัญของกลุ่ม สัญลักษณ์ของกลุ่มแล้ว ปรากฏรูปของผู้สมัครครบทั้ง 12 คน พร้อมเบอร์ประกอบ บัตรเบอร์จัดพิมพ์ด้วยกระดาษอาร์ตที่สี

¹⁷ สัมภาษณ์ บุญส่ง สุนทรโรหิต, ผู้สมัครหมายเลข 13, หัวหน้ากลุ่มมวลชนพัฒนา, 3 สิงหาคม 2533.

บัตรเบอร์ของเรา (กลุ่มมวลชนพัฒนา) มีคนสนใจมาขออีกมาก เขาชอบมียามอุบากอง และพับใส่กระเป๋ากวไปไหนมาไหนสะดวกได้สิ่งพิมพ์เพิ่มมาอีกแล้ว เพราะไม่พอแจก 18

5. ตัวอย่างบัตรลงคะแนน เหตุผลในการจัดทำตัวอย่างบัตรลงคะแนนของกลุ่มมวลชนพัฒนามาก็คือ เพื่อให้ผู้ใช้สิทธิได้เห็นรูปแบบของบัตรเลือกตั้ง สามารถกากบาทได้ถูกต้อง และการเลือกสมาชิกสภาจังหวัด สามารถกากบาทได้ถึง 12 เบอร์ จะทำให้ผู้ใช้สิทธิสับสนและช่วยลดจำนวนบัตรเสียได้ กลุ่มมวลชนพัฒนาได้สาธิตการเลือกตั้งด้วย โดยทำบัตรตัวอย่างแล้วให้ผู้ใช้สิทธิลองกากบาทเลือกดู เพราะเมื่อการเลือกตั้งครั้งก่อนปรากฏมีบัตรเสียมาก เนื่องจากประชาชนไม่เข้าใจ ยากที่จะกากบาท 12 เบอร์ สำคัญของเราไม่ใช่เบอร์ 1-12 แต่ของเราเบอร์ 13-24 เลยต้องให้มีการหักกากบาทเลือกเบอร์ 13-24 ไว้ 19

6. สิ่งพิมพ์อื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว กลุ่มมวลชนพัฒนาได้ใช้การเขียนตัวอักษรข้างรถยนต์ การเขียนตัวอักษรบนผ้า และเสื่อยึดแจกจ่ายไปยังผู้สนับสนุนกลุ่มมวลชนพัฒนา

สำหรับการรณรงค์หาเสียงของกลุ่มพลังมวลชน ด้วยการ ใช้สิ่งพิมพ์และการประชาสัมพันธ์ ไม่โดดเด่นเหมือนเช่นกลุ่มพิทักษ์ปางชนและกลุ่มมวลชนพัฒนา เพราะจำนวนสิ่งพิมพ์ที่เผยแพร่มีจำนวนน้อยและลักษณะการจัดทำเช่น สีสรร รูปภาพของผู้สมัคร หากพิจารณาโดยรวมแล้วสิ่งพิมพ์ที่ปรากฏไม่ว่าจะเป็นโปสเตอร์ บัตรเบอร์ คัดเอาท์ หรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ของกลุ่มพลังมวลชนจะออกมาเผยแพร่ภายหลังจากกลุ่มอื่น ๆ คือ หลังจากวันปิดสมัครรับเลือกตั้งผ่านพ้นไปแล้วประมาณ 7-8 วัน ดังนั้นการติดโปสเตอร์ คัดเอาท์ จึงมีปัญหาในการเลือกสถานที่ที่เหมาะสม เพราะบรรดาผู้สมัครกลุ่มอื่น ๆ ได้ติดเรียบร้อยแล้วในช่วงระยะเวลาใกล้วันเลือกตั้ง กลุ่มพลังมวลชนได้ติดโปสเตอร์ตามต้นไม้โดยนำวัสดุที่เหลือใช้มาเป็นส่วนประกอบ เช่น ฝาเข่งนำมาติดโปสเตอร์ทั้งสองด้านแล้วแขวนตามต้นไม้ข้างทางและการติดโปสเตอร์บนรถประจำทางสายต่าง ๆ ของกลุ่มพลังมวลชนไม่สามารถติดได้มากเหมือนเช่นกลุ่มอื่น ๆ เพราะกลุ่มไม่มีเงินที่จะต้องจ่ายให้กับเจ้าของรถ จะติดได้เฉพาะรถประจำทางสายบ้านบ่อ และสายกระซ้าขาว เพียง 2-3 คันเท่านั้น เพราะส่วนใหญ่ก็เป็นญาติพี่น้องของกลุ่ม 20

การจัดทำบัตรเบอร์ของกลุ่มพลังมวลชน ต้องทำด้วยความประหยัด เพียงใช้กระดาษปอนด์ธรรมดา ตัวอักษรสีน้ำเงิน และสีแดง พื้นสีขาว ไม่มีรูปภาพผู้สมัครในกลุ่ม และแม้แต่หัวหน้ากลุ่มมีเพียงชื่อผู้สมัคร และชื่อกลุ่ม อีกด้านหนึ่งของบัตรมีข้อความเชิญชวนให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง วันที่ 20 ตุลาคม 2533 โปรดเลือกเบอร์ 25 ถึง 36 มีขวัญของกลุ่มว่า "มีอุดมการณ์ ตั้งใจทำงาน การพัฒนาท้องถิ่น เพื่อความผาสุกของประชาชน"

18 สัมภาษณ์ อีระ ศาลากิจ, ผู้สมัครหมายเลข 24, 10 ตุลาคม 2533.

19 สัมภาษณ์ ถัน บันทองคำ, ผู้สมัครหมายเลข 23, 10 ตุลาคม 2533.

20 สัมภาษณ์ มนัส วรศรี, ผู้สมัครหมายเลข 36, 6 ตุลาคม 2533.

การแจกสิ่งพิมพ์ของกลุ่มพลังมวลชนที่แตกต่าง ไปจากกลุ่มอื่น ๆ คือการแจกกระดาษ ใรเนียบฯ เพื่อใช้ประโยชน์ขอสภาพตำบลและโรงเรียน โดยกลุ่มพลังมวลชนจะแจกพร้อมกับหนังสือ ที่ทางราชการมีไปถึง นายประชุม งานกาละ (หัวหน้ากลุ่ม) ซึ่งหนังสือนี้แสดงให้เห็นถึงผลงาน ของหัวหน้ากลุ่มในด้านการประสานกับทางราชการเพื่อขอให้ทางราชการช่วยส่งเสริม บำรุง สาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างสะพาน สร้างถนนและสร้างกังน้ำ ที่มาของหนังสือ ราชการลักษณะนี้ ก็เพราะนายประชุม งานกาละ เป็นผู้ที่เคยติดต่อประสานงานกับราชการ หรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดเสมอ ๆ โดยมีหนังสือเสนอโครงการต่าง ๆ ทางราชการช่วย แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของราษฎรในด้านการก่อสร้างหอดังน้ำ ก่อสร้างสะพาน ถนน และ นายประชุม งานกาละ จะขอให้ทางราชการช่วยตอบนายประชุม งานกาละ เป็นหนังสือทางราชการ ว่า ได้หรือไม่หรือจะสนับสนุนด้วยวิธีใด ซึ่งส่วนใหญ่แล้วทางราชการก็ไม่ต้องการตอบปฏิเสธ อย่างน้อยหากโครงการหรือคำขอของนายประชุม งานกาละ ทางราชการพิจารณาว่าไม่เหมาะสม ทางราชการก็จะตอบว่า โครงการดังกล่าวจะพิจารณาเข้าแผนของจังหวัดในปีต่อไป หรือถ้า โครงการใดจังหวัดมีงบประมาณที่จะดำเนินการอยู่แล้ว จังหวัดก็จะตอบว่าจะดำเนินการเมื่อไร ซึ่งเรื่องนี้จึงทำให้นายประชุม งานกาละ นำหนังสือราชการดังกล่าวไปหาเสียงได้อย่างดี และเป็น เครื่องยืนยันให้ราษฎรเห็นว่า เป็นผลงานของตนเอง ได้

4) การเข้าถึงตัวผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้ง หรือ "การเคาะประตู" (door to door)

การพบปะผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้ง นอกจากการจัดงานเลี้ยงแล้ว มีการปราศรัยหาเสียง การ "เคาะประตู" ก็มีผลสำคัญในการรณรงค์หาเสียง ผู้สมัครหลายคนเห็นด้วยกับการหาเสียง ด้วยการ "เคาะประตู" เช่น การเคาะประตูแม้จะเสียเวลาและไม่สามารถรับรองได้ว่าเขาจะ เลือกเรา แต่ก็เป็นที่ประหยัทรายจ่าย และสามารถทำได้ผลดีในเขตที่เราไม่มีฐานคะแนนที่ แข็ง การเคาะประตูเป็นรูปแบบหนึ่งของการไปสัมผัสปัญหาของผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้ง เป็นการ ไปขอ คะแนนความเห็นใจ หรือ "คะแนนสงสาร" ²¹ การเคาะประตูมิใช่เป็นการไปพบผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้งที่บ้าน การ ไปพบผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้งตามสถานที่ทำงานก็เป็นการสะดวกเหมือนกัน ²²

การเคาะประตูของกลุ่มพิทักษ์บางชน มีหลายลักษณะ เช่น การให้ผู้สนับสนุนหรือหัวหน้าคณะ ไปดำเนินการ การมอบให้ผู้สมัครในกลุ่มหรือหัวหน้าคณะไปดำเนินการ ในเขตพื้นที่ตนเองมีฐานคะแนน การให้ผู้สมัครทั้ง 12 คนร่วมกัน "เคาะประตู" โดยพร้อมเพรียงกัน การเดินเคาะประตูแบบนี้ จะกระทำเขตพื้นที่ที่ไม่สามารถบอกได้ว่าผู้มีสิทธิออกเสียง เลือกตั้ง จะ เลือกใคร ได้หรือพื้นที่มีการ เปลี่ยนแปลงสูง เช่น ในเขตเทศบาล ตำบลท่าฉลอม ตำบลโกรกกราก และตำบลมหาชัย เพราะ ราษฎรในพื้นที่เขตเทศบาลไม่ได้สัมผัสกับการหาเสียงของสมาชิกสภาจังหวัด จึงไม่เข้าใจหรือไม่คุ้นเคย กับบทบาทของสมาชิกสภาจังหวัด และการ "เคาะประตู" ในเขตเทศบาลสะดวกเพราะบ้านเรือน

²¹ สัมภาษณ์ อุดร สมบูรณ์จันทร์, ผู้สมัครหมายเลข 3, 12 ตุลาคม 2533.

²² สัมภาษณ์ อารมย์ บัญจเทวคุปต์, ผู้สมัครหมายเลข 6, 12 ตุลาคม 2533.

ร้านค้าอยู่ติด ๆ กัน จึงเป็นวิธีที่เหมาะสมในเมืองมาก จึงต้องให้ผู้สมัครมาเดินเคาะประตู โดยพร้อมเพรียงกัน ²³

การเคาะประตูของกลุ่มพิทักษ์ปวงชน ที่ดำเนินการในเขตเทศบาลจะกระทำในช่วงก่อนวันเลือกตั้ง 5-6 วัน โดยนัดผู้สมัครทั้ง 12 คน สวมเสื้อผ้าชุดทีมของกลุ่ม แล้วเดินทักทายพบปะประชาชนตามบ้านเรือน ร้านค้า มีประชาชนให้ความสนใจมาก และมีเด็ก ๆ วิ่งตามกลุ่มผู้สมัคร พร้อมทั้งร้องเพลงและช่วยเหลือนัดผู้สมัครแจกใบปลิว บัตรเบอร์ ไปตามท้องถนน

"การเคาะประตู" ของกลุ่มมวลชนพัฒนามีลักษณะ เช่นเดียวกับกลุ่มพิทักษ์ปวงชน ส่วนใหญ่จะเป็นการให้ผู้สมัครในกลุ่มดำเนินการในเขตพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบหรือมีฐานคะแนนสำหรับการให้ผู้สมัครทั้ง 12 คนช่วยกัน "เคาะประตู" ทาเฉพาะเขตพื้นที่ตำบลมหาชัย ซึ่งเป็นเขตเทศบาล หากเปรียบเทียบการเดิน "เคาะประตู" ระหว่างกลุ่มพิทักษ์ปวงชนกับกลุ่มมวลชนพัฒนาวิธีการของกลุ่มพิทักษ์ปวงชนจะได้รับความสนใจจากประชาชนมากกว่า เพราะความพร้อมเพรียงของกลุ่ม และการวางแผนในการปฏิบัติงานที่มีการให้หัวหน้าคณะหรือผู้สนับสนุนไปแจ้งให้ประชาชนรู้ล่วงหน้า จึงมีผู้สนับสนุนกลุ่มให้การต้อนรับที่บ้าน และการ "เคาะประตู" ของกลุ่มพิทักษ์ปวงชนเมื่อผ่านร้านค้าในหมู่บ้านจะมีการแวะเวียนเข้าไปซื้อเครื่องดื่ม ทำให้เป็นที่สนใจแก่บรรดาร้านค้าและผู้ร่วมเดิน "เคาะประตู" ทำให้มีโอกาสดำเนินการกันอย่างใกล้ชิดและเป็นกันเองมากขึ้น

สำหรับกลุ่มพลังมวลชนมิได้ทำยุทธวิธีการเคาะประตูมาใช้อย่างจริงจัง เพียงให้หัวหน้าคณะบางพื้นที่ เช่น เขตตำบลบ้านบ่อ ได้พบปะผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้งก่อนวันลงคะแนน 2-3 วัน

การทำเสียงของกลุ่มเรา (กลุ่มพลังมวลชน) ถ้าพูดตรง ๆ แล้วไม่พร้อมมาเริ่มแรกตั้งแต่การรวมกลุ่ม ไม่มีเวลาที่จะรวมคนที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือแม้แต่หัวหน้าคณะ ดังนั้นการ "เคาะประตู" ส่วนใหญ่จึงไม่ได้ผล เราไปกัน 3-4 คน ไปเคาะประตูบริเวณวัดโกรกกราก เขตเทศบาลปรากฏว่าไม่มีใครอยู่บ้านเลย มีแต่เด็ก ๆ และคนแก่ เด็ก ๆ บอกพ่อแม่ไปเรื่องบ้าง (เรื่องประมง) ไปทำงานในโรงงานบ้าง เรามาดูแล้วเราไม่สามารถหาวิธีนี้มาใช้ได้แน่ แต่พอกลุ่มอื่น ๆ เขาเดิน "เคาะประตู" กันมีคนอยู่บ้านมีคนสนใจมาก เราเคยไป "เคาะประตู" วันเดียวกับกลุ่มมวลชนพัฒนา ปรากฏว่ามีคนสนใจเขามากกว่าเราเสียอีก ตอนหลังเรารู้ว่านาย..... เป็นสมาชิกสภาเทศบาล เขาสนับสนุนอยู่และเขาได้แจ้งให้ประชาชนแล้วร้านค้าในเขตนั้นรู้ล่วงหน้าแล้ว และเขาก็เตรียมเลี้ยงอาหารกัน อาหารก็ไม่มียะไรก็เพียงถ้วยเดียว, ข้าว และน้ำ ที่ขายอยู่ประจำ ²⁴

²³ สัมภาษณ์ อุดร สมบูรณ์จันทร์, ผู้สมัครหมายเลข 3, และ คาร์ก ปานจร, ผู้สมัครหมายเลข 2, 12 ตุลาคม 2533.

²⁴ สัมภาษณ์ มนัส วรศรี, ผู้สมัครหมายเลข 36, และ เงิน ทองพวงค์, ผู้สมัครหมายเลข 31, 24 ตุลาคม 2533.

การเคาะประตูดังลักษณะที่ได้กล่าวข้างต้น เป็นวิธีการหาเสียงที่เปิดเผยอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ผู้สมัครหวังผลทางด้านจิตวิทยา เพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงได้เห็นถึงความพร้อมเพรียงในการแสดงออกของผู้สมัคร เห็นความตั้งใจจริงและเพื่อแสดงออกถึงความใกล้ชิดกับประชาชนอย่างแท้จริง การเคาะประตูที่ปรากฏให้การรณรงค์หาเสียง เลือกตั้งครั้งนี้ มีการเคาะประตูในรูปแบบของการหาเสียงที่ไม่เปิดเผย โดยส่งหัตถ์คาะแนเข้าไปติดต่อกับผู้นำในหมู่บ้านหรือในชุมชนในเวลากลางคืน วันที่ 19 ตุลาคม 2533 เพื่อขอให้ช่วยสนับสนุนโดยมีข้อแลกเปลี่ยนกับคาะแนเสียงด้วยเงิน เพื่อให้ผู้นำได้นำเงินไปซื้อคาะแนเสียงจากผู้มีสิทธิที่ตนเองควบคุมอยู่

5) การใช้หัตถ์คาะแน หรือผู้มีอิทธิพลและการซื้อเสียง

หัตถ์คาะแนนับเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในกระบวนการรณรงค์หาเสียง เลือกตั้ง นับแต่การสร้างเสียงและการเปลี่ยนเสียงให้เป็นคาะแนสนับสนุนผู้สมัครในวันเลือกตั้ง ถ้าผู้ใดสามารถมีและควบคุมหัตถ์คาะแนของเขาไว้ได้ทุกระดับ ระดับหมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ เขาก็มีโอกาสได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งมากกว่าผู้อื่น หัตถ์คาะแนมักจะเป็นผู้มีอิทธิพลหรือผู้นำในชุมชนจะเป็นผู้ที่ให้ข่าวสารด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนได้ดี ช่วยเหลือประชาชนมาตลอดเป็นที่นับถือของคนในชุมชน เขาสามารถชักนำให้ประชาชนมาลงคาะแนเสียงในวันเลือกตั้ง หัตถ์คาะแนจึงเป็นกลไกที่สำคัญสำหรับการรณรงค์หาเสียง เลือกตั้ง

นายอัคร สมบูรณ์จันทร์ ได้ให้สัมภาษณ์ว่า "การรณรงค์หาเสียง เราต้องอาศัยกัน ผู้นำหมู่บ้านมาก โดยเฉพาะก้านที่มีบารมีมาก เช่น ได้เป็นประธานชมรมก้าน ผู้นำบ้าน ใคร ๆ ก็อยากให้มาเป็นพวกเดียวกัน ให้เป็นคนคคะแนเสียงในตำบลให้ แต่ก้านพวกนี้ก็เล่นตัวเหมือนกัน เราต้องยอมทำตามข้อเสนอของเขา เช่น เราต้องร่วมมือหรือสนับสนุนเขาในการพัฒนาตำบลหมู่บ้าน หรือ เราต้องให้บุคคลที่เขาสนับสนุนลงสมัครในกลุ่มเดียวกับเราด้วย ²⁵

ขณะเดียวกัน ก้านตำบลบางหญ้าแพรก ก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่า "ก้าน ผู้นำบ้าน กับ ส.จ. มีส่วนเกี่ยวข้องกันมาก ต้องทำงานไปกันได้ ถ้าก้าน ผู้นำบ้าน ตำบลไหนหมู่บ้านไหนเป็นพวกกับ ส.จ. ก็จะได้รับ การจัดสรรงบประมาณพัฒนาตำบล หมู่บ้าน แต่ถ้าก้าน ผู้นำบ้านไม่ใช่พวกเดียวกับ ส.จ. งบประมาณก็ไม่ค่อยมี มีแต่งบประมาณชนิดเดียวเหมือน เช่น ตำบลบางหญ้าแพรกเมื่อก่อนไม่มีงบประมาณของจังหวัดมาพัฒนาเลย ²⁶

²⁵ สัมภาษณ์ อัคร สมบูรณ์จันทร์, ผู้สมัครหมายเลข 3, 3 สิงหาคม 2533.

²⁶ สัมภาษณ์ ก้านบางหญ้าแพรก, 9 กันยายน 2533.

5.1 ยุทธวิธีในการสร้างและกำหนดระบบหัวคะแนน

ในการรณรงค์หาเสียง เลือกตั้งครั้งนี้ ผู้สมัครแต่ละคนและนโยบายวิธีการแต่ละกลุ่ม ในการสร้างและกำหนดระบบหัวคะแนน จะมีลักษณะที่เหมือน ๆ กัน จะแตกต่างกันที่กลุ่มใดสามารถ ดำเนินการ ได้สำเร็จก่อนกัน และ ในระหว่างการ ใช้ประโยชน์จากระบบหัวคะแนนผู้สมัครคนใดหรือ กลุ่มใดสามารถที่จะสนับสนุนหรือ เร่งเร้าให้หัวคะแนนปฏิบัติกร ให้เป็นผลแก่ตนในการรณรงค์หาเสียง

การสร้างระบบหัวคะแนนที่ปรากฏในเบื้องต้น กลุ่มการเมืองต่าง ๆ ที่จะลงสมัคร แข่งขันจะพยายามสรรหาผู้สมัครในสังกัดกลุ่มของตนเอง ที่มีประสบการณ์ทางการเมือง มีฐานะและมี ชื่อเสียงในทางการเมือง เป็นที่รู้จักของประชาชนในระดับตำบล หมู่บ้านอย่างกว้างขวาง เคยทำ ประโยชน์ให้แก่ชุมชน เป็นที่เคารพเลื่อมใส มีญาติพี่น้องมากมาย ถ้ากลุ่มการเมืองใดสามารถทาบทาม บุคคลเหล่านี้มาลงสมัครในสังกัดกลุ่มของตนได้ ก็จะมีโอกาสได้รับเลือกตั้งมาก นอกจากบุคคลที่มี ลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว บุคคลที่บรรดาผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สนับสนุนให้ลงสมัครและ ได้มีการติดต่อทาบทามไปยังหัวหน้ากลุ่มหรือผู้ก่อตั้งกลุ่มแล้ว บุคคลเหล่านี้ ก็นับเป็นประโยชน์แก่กลุ่มการเมืองต่อการรณรงค์หาเสียง เลือกตั้ง เช่นกัน เพราะผู้สมัครเหล่านี้มี ฐานะคะแนนที่จะสนับสนุนอยู่แล้ว เมื่อมาลงสมัครในสังกัดกลุ่มเดียวกัน โดยมีชื่อแม้ว่าจะต้องหาเสียง ทั้งกลุ่ม ไม่มีการหาเสียงเดี่ยวหรือ "ทิ้งโศด" อย่างเด็ดขาด ผู้สมัครเหล่านี้จะนำหัวคะแนนของตน มาสู่การเป็นหัวคะแนนให้กลุ่มโดยทันที

นอกจากนี้แล้ว หัวหน้ากลุ่มและฐานะของกลุ่มการเมืองก็มีบทบาทสำคัญในการกำหนด ระบบหัวคะแนนด้วยเช่นกัน หัวหน้ากลุ่มที่เป็นที่ยอมรับของสังคม เคยช่วยเหลือสังคมมีชื่อเสียงทาง การเมือง มีฐานะทางการเงินดี ย่อมจะมีผู้เสนอตัวมาสมัครในสังกัดกลุ่ม หรือไม่ก็เสนอตัวมาเป็น หัวคะแนนให้มิใช่น้อย เช่น ดร.บุญประเสริฐ เอี่ยมสำอางค์ หัวหน้ากลุ่มพิทักษ์บางชน ซึ่ง เคยเป็น สมาชิกสภาจังหวัด และเป็นประธานสภาจังหวัด 2 สมัย ได้ช่วยเหลือด้านสาธารณะประโยชน์ไว้ มากมาย มีฐานะการเงินดี เขาก่อตั้งกลุ่มพิทักษ์บางชน เพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด โดยเข้าเป็นหัวหน้ากลุ่มและ เขาจะเป็นผู้รับผิดชอบใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียง ในครั้งนี้ทั้งหมด ปรากฏว่ามีผู้สนใจจะลงสมัครและพยายามหาคนติดต่อทาบทามกับ ดร.บุญประเสริฐ เพื่อประสงค์ ที่จะลงสมัครในสังกัดกลุ่ม นอกจากนี้แล้วยังมีบรรดากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หลายคนพยายามติดต่อ เพื่อจะ เป็นหัวคะแนนให้แก่ ดร.บุญประเสริฐ จำนวนมาก ²⁷

สำหรับจำเอนบุญส่ง สุนทรโรหิต หัวหน้ากลุ่มมวลชนพัฒนา ซึ่ง เคยเป็นสมาชิก สภาจังหวัดเช่นกัน แต่ตอนหลัง ได้ลาออกเพื่อ ไปลงสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ก็มีได้รับเลือกตั้ง จำเอนบุญส่ง พยายามดึงตัวอดีตสมาชิกสภาจังหวัดที่เคยอยู่ร่วมกลุ่มเดียวกัน มาก่อน เพื่อมาลงสมัครอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้ครบทั้ง 11 คน จึงต้องหาบุคคลภายนอกเข้าร่วม ในด้านฐานะการเงินของจำเอนบุญส่ง ที่จะสนับสนุนให้ผู้สมัครดูจะ เสียเปรียบ ดร.บุญประเสริฐ เพราะกลุ่มพลังมวลชนจะต้องให้ผู้สมัครร่วมกันออกเงินค่าใช้จ่ายในการรณรงค์หาเสียง ผู้ที่เสนอตัว

²⁷ สัมภาษณ์ ด.รง ปานจร, ผู้สมัครหมายเลข 2, 22 ตุลาคม 2533.

เข้ามาร่วมกลุ่มกับจำเอกบุญส่ง จึงต้องมีฐานะทางการเงินพอสมควร และบุคคลเหล่านี้มักจะไม่มีชื่อเสียงทางการเมือง หรือไม่ได้รับการสนับสนุนจากกันนั้น ผู้ใหญ่บ้าน เพราะกันนั้นผู้ใหญ่บ้านมักจะหาพบบุคคลไปให้ ดร.บุญประเสริฐ แล้ว เช่น เขตตำบลบางหญ้าแพรก กันนั้นได้สนับสนุนนายอนันต์ ลือประเสริฐ ซึ่งเป็นคนตำบลบางหญ้าแพรกและติดต่อหาพบให้ลงสมัครในสังกัดกลุ่มของ ดร.บุญประเสริฐ แต่ขณะเดียวกัน นายธีระ ศาลากิจ ซึ่งเป็นชาวตำบลบางหญ้าแพรกเหมือนกัน กลับไปสมัครในสังกัดกลุ่มของจำเอกบุญส่ง ดังนั้นจึงทำให้คะแนนเสียงแตกกัน แต่ในเขตตำบลโคกขาม นายดำรง ปานจร เป็นผู้หนึ่งได้ก่อตั้งกลุ่มพิทักษ์บางชนร่วมกับ ดร.บุญประเสริฐ เขาเป็นชาวตำบลโคกขาม และมีฐานะคะแนนเสียงดีในพื้นที่ เมื่อกันนั้น และผู้ใหญ่บ้านตำบลพันท้ายนรสิงห์ จะสนับสนุน นายมานิตย์ เนตรล้อมวงศ์ ซึ่งเป็นญาติพี่น้อง นายดำรง ปานจร จึงต้องพยายามดึง นายมานิตย์ มาสังกัดกลุ่มพิทักษ์บางชน เพื่อรักษาคะแนนเสียงในตำบลมิให้เสียไป ดังนั้นตำบลโคกขาม จึงเป็นฐานคะแนนของกลุ่มพิทักษ์บางชน และผู้ที่มิชอบบาทสำคัญในตำบลหรือผู้นำจึงให้ความสนับสนุนกลุ่มพิทักษ์บางชน 28

ส่วนกลุ่มพลังมวลชน แรกเริ่มนายประชุม งามกาละ ได้ติดต่อลงสมัครในสังกัดกลุ่มพิทักษ์บางชนของ ดร.บุญประเสริฐ ต่อมาได้เปลี่ยนใจจะก่อตั้งกลุ่มของตนเอง ซึ่งในช่วงระยะเวลาหนึ่งใกล้ถึงวันสมัครแล้ว และในวันรับสมัคร นายประชุม ก็ยังไม่สามารถรวบรวมผู้สมัครได้ครบ 12 คน จึงต้องสมัครในวันถัดมา การก่อตั้งกลุ่มของนายประชุมที่หลัง จึงทำให้ไม่สามารถสรรหาบุคคลที่มีชื่อเสียง มีฐานะทางการเงินหรือมีฐานะทางการเมืองที่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปได้ นายประชุม จึงพยายามหาบุคคลที่มีความรู้ดี เคยมีบทบาททางการเมืองมาบ้างอย่างน้อยเป็นพรรคพวกเพื่อนฝูงกันมาก่อน ดังนั้น หัวคะแนน ที่กระจายไปตามตำบลและหมู่บ้านต่าง ๆ ของนายประชุม จึงไม่เกิดขึ้นในชั้นตอนนี้

ดังนั้นในขั้นตอนการสรรหาบุคคลเข้ามาลงสมัครในสังกัดของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ นั้น กลุ่มพิทักษ์บางชน จึงสามารถดึงผู้ที่เป็นผู้นำในชุมชน เข้ามาเป็นหัวคะแนนได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และหัวคะแนนเหล่านี้เป็นหัวคะแนนที่มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพในการแปลงเสียงให้เป็นคะแนนที่สำคัญด้วย

หัวคะแนนนอกจากจะเกิดจาก บุคลิกและความสามารถของหัวหน้ากลุ่มและกระบวนการสรรหาผู้สมัครในสังกัดกลุ่มแล้ว นโยบายของกลุ่มหรือศักยภาพในการช่วยเหลือ หรือการสนับสนุนพัฒนาชุมชนในด้านสาธารณะ ประโยชน์ของกลุ่ม ก็มีผลสำคัญในการสร้างหัวคะแนน กลุ่มการเมืองใดในระหว่างการรณรงค์หาเสียง หากมีการช่วยเหลือในด้านสาธารณะประโยชน์ เช่น การซ่อมบำรุงถนน สะพาน หรือหอดังน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ขาดแคลนของชุมชน หรือ การสาธารณกุศล เช่น การก่อสร้างศาลา หรือพิธีกรรมทางศาสนา มักจะมีผู้มาติดต่อขอความช่วยเหลือเสมอ พร้อมทั้งเสนอตัวเข้ามาเป็นผู้สนับสนุนหรือเป็นหัวคะแนน บางรายได้นิรภัยชื่อผู้มีสิทธิ์ออกเสียง เลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ มาแสดงพร้อมยืนยันว่าจะให้ได้คะแนนเสียงไม่ต่ำกว่าจำนวนที่แน่นอน

โดยวางเงื่อนไขให้ช่วยเหลือด้านสาธารณสุขประโยชน์ต่าง ๆ ผู้เสนอบางรายมาติดต่อคราวละ 10-15 คน เพื่อเป็นการยืนยันว่าจะทะเลาะแน่เสียให้ อย่างไรก็ตาม ผู้ที่เสนอตัวเข้ามาในลักษณะนี้ต้อง เชื่อใจว่าได้รับการตอบสนองจากผู้สมัครอย่างแน่นอน ดังนั้นจึงต้องพิจารณาจากการกระทำของผู้สมัครว่าเคยให้ที่ใด หรือบางรายก็พยายามติดต่อหาคนที่ใกล้ชิดกับหัวหน้ากลุ่ม หรือผู้สมัครในสังกัดกลุ่มเข้ามาติดต่อขอความช่วยเหลือต่าง ๆ

การดำเนินการให้ความช่วยเหลือในลักษณะนี้ กลุ่มพิทักษ์บางชนได้ให้ความช่วยเหลือมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ อาจจะกล่าวได้ว่าให้ความช่วยเหลือทุกตำบล สำหรับในระดับหมู่บ้านนั้น มีหลายหมู่บ้านที่ กลุ่มพิทักษ์บางชนไม่สามารถเข้าไปหาเสียงและวางระบบห้วคะแนนได้ ส่วนกลุ่มมวลชนพัฒนานั้นก็มียอดเงินบริจาคเพื่อช่วยเหลือสาธารณสุขประโยชน์จำนวนไม่น้อย เช่นกัน ขณะที่กลุ่มพลังมวลชนปรากฏไม่มากนัก และส่วนใหญ่จะใช้การเจาะหาเสียงกับห้วคะแนนเดิมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และขอร้องกับผู้ที่ตนเคยให้ความช่วยเหลือมาก่อน โดยเฉพาะบรรดาผู้รับเหมา ในหมู่บ้านที่ตนเคยของบประมาณจากส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคแล้วมาดำเนินการในตำบล โดยตนได้สนับสนุนให้ผู้รับเหมารายนั้นดำเนินการ²⁹

นอกจากนี้ นโยบายและวิธีการในการรณรงค์หาเสียงของกลุ่มต่าง ๆ มีผลต่อการเกิดห้วคะแนนเช่นกัน หากผู้สมัครใช้วิธีการรณรงค์หาเสียงด้วยการปราศรัย หรือ การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ห้วคะแนนก็จะเกิดในลักษณะหนึ่ง คือ เพียงสนับสนุนผู้สมัครด้วยการเกณฑ์คนมาฟัง ให้ความสะดวกหรือรับเป็นธุระในการติดตั้งป้าย โฆษณาและดูแลรักษาให้ แต่หากผู้สมัครมีนโยบาย ใช้เงินในการซื้อเสียง บรรดาห้วคะแนนก็เกิดขึ้นในอีกลักษณะหนึ่ง และต้องเป็นผู้ที่มีความเชื่อถือได้ และผลตอบแทนที่ห้วคะแนนจะได้รับก็คุ้มค้ำกับความน่าเชื่อถือ นั่นคือ เมื่อมีการซื้อเสียง เกิดขึ้นผู้ที่เป็นคนซื้อก็คือห้วคะแนน และค่าตอบแทนจากการซื้อเสียงที่ห้วคะแนนได้รับก็เป็นเงินมีใช้น้อย ดังนั้นจึงมีคนอยากเป็นห้วคะแนนมาก หรือผู้ที่มีสิทธิ์ออกเสียงอยากได้เงิน ก็จะพยายามสนับสนุนผู้ที่ตนนับถือ หรือเป็นที่เชื่อถือในชุมชน และของผู้สมัครเสนอตัวให้เป็นห้วคะแนน ติดต่อกับผู้สมัครเพื่อรับเงินมาซื้อห้วคะแนนเสียงจากตน³⁰ ตรงนี้เองห้วคะแนนก็เกิดขึ้นจากผู้มีสิทธิ์ออกเสียง เลือกตั้งเหมือนกันห้วคะแนนเหล่านี้จำเป็นต้องทำ เพราะถ้าตนเองไม่กระทำผู้อื่นจะต้องทำ เมื่อนั้นความเป็นผู้นำนับถือหรือเป็นผู้เชื่อถือผู้อื่นจะเข้ามาแทนที่ และความสัมพันธ์ในฐานะผู้เคยให้ความอุปถัมภ์ที่เคยมีมาก่อนอาจขาดจากกันได้

การรณรงค์หาเสียงของกลุ่มการเมืองทั้ง 3 กลุ่ม ในครั้งนี้ก็มีชื่อเสียงกันทั้งนั้น แต่ใครใช้วิธีใดขั้นตอนใด ใครซื้อก่อน ใครซื้อทีหลังมันแตกต่างกันตรงนี้³¹ สำหรับกลุ่มพิทักษ์บางชนแล้วมีการกำหนดนโยบายว่าต้องซื้อเสียงในเขตเทศบาลมาก่อนวันเลือกตั้ง 10 วัน และวิธีการซื้อห้วคะแนนก็ให้ห้วคะแนนเสนอรายชื่อและจำนวนผู้มีสิทธิเข้ามาเพื่อให้กรรมการของกลุ่มพิจารณา อัตราซื้อ 200 บาท โดยผู้ใช้สิทธิ์ต้องเลือกทั้งกลุ่มคือเบอร์ 1-12 และ ห้วคะแนนได้ร้อยละ 10-50 ซึ่งอยู่กับความสามารถของห้วคะแนนเอง วิธีการดังกล่าวปรากฏว่ามีห้วคะแนนจกรายชื่อผู้มีสิทธิ์ออกเสียง

29 สัมภาษณ์ ประชุม งามกาละ , ผู้สมัครหมายเลข 25, 16 ตุลาคม 2533.

30 สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านตำบลบางหญ้าแพรก, 24 ตุลาคม 2533.

31 สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านตำบลนาโคก, 27 ตุลาคม 2533.

เลือกตั้งจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้จึงเป็นหัวคะแนนที่ติดต่อกับกลุ่มพิทักษ์บางชนโดยตรง ขณะที่กลุ่มการเมืองอีก 2 กลุ่มได้มีการซื้อคะแนนโดยผ่านหัวคะแนนที่ตนกำหนดไว้ในตำบลหรือหมู่บ้านเท่านั้น ดังนั้นการติดต่อซื้อ-ขายเสียง จึงติดต่อกับหัวคะแนนของกลุ่มเท่านั้น มิได้ติดต่อกับกลุ่มการเมืองโดยตรง เหมือนเช่นกลุ่มพิทักษ์บางชน

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของหัวคะแนนในการเลือกตั้งครั้งนี้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับการเลือกตั้งที่ได้มีการศึกษากันไว้แล้ว เช่น หัวคะแนนจะได้แก่บรรดาผู้นำในท้องถิ่น เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้รับเหมาก่อสร้างของทางราชการในหมู่บ้าน ตำบล พระภิกษุ ตลอดจนผู้มีบารมีในชุมชน ได้แก่ ผู้ประกอบการค้าอาหารกึ่งเขตตำบลโคกขาม ตำบลบ้านบ่อ ตำบลกระช้ำขาว เพราะบุคคลเหล่านี้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้เลี้ยงกึ่ง เขาเป็นที่พักพิงของผู้เลี้ยงกึ่งทั้งหลาย ไม่ว่าจะดำเนินการให้คำปรึกษาต่อปัญหาการเลี้ยงกึ่ง ราคา กัง การให้ขอยืมเงินเพื่อลงทุนและการเป็นคนกลางในหมู่บ้านติดต่อกับพ่อค้าให้มารับซื้อกึ่ง นอกจากนี้ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านเกาะ ตำบลบางกระเจ้า ตำบลท่าทราย บางส่วน ผู้ประกอบการค้าขายป๋ยหรือสารเคมีปราบศัตรูพืช ก็มีบทบาทสำคัญในการขึ้นผู้ใช้สิทธิหรือมีบทบาทในการเป็นหัวคะแนน เพราะพื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมด้านการเพาะปลูกพืชผลไม้ บุคคลเหล่านี้ดำรงตนในฐานะเป็นที่พึ่งของเกษตรกรได้

5.2 บทบาทและการทำงานของหัวคะแนน

หัวคะแนนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการรณรงค์หาเสียงและจะเป็นผู้ทำให้การรณรงค์หาเสียงที่กล่าวมาทั้งหมดมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการติดป้ายประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้าน การปราศรัยหาเสียง หรือการสร้างสาธารณะประโยชน์ รวมไปถึงการซื้อเสียง

การหาซื้อเสียงนั้น หัวคะแนนต้องดำเนินการก่อนหน้าวันเลือกตั้งพอสมควร เมื่อหัวคะแนนได้รับการติดต่อหาบาทจากทางผู้สมัครหรือหัวคะแนน หรือบางครั้งหัวคะแนนก็เข้าไปหาติดต่อกับผู้สมัครหรือหัวคะแนนของผู้สมัครด้วยตนเอง เพื่อขออาสาเป็นหัวคะแนน หรือถามผู้สมัครว่าจะให้ตนเป็นหัวคะแนนต่อไปหรือไม่ เมื่อมีการตกลงกันเรียบร้อยแล้ว ถ้าผู้สมัครต้องการให้ซื้อเสียง หัวคะแนนก็ไปบอกกับชาวบ้านเอาไว้ล่วงหน้าทางว่า...อย่าเพิ่งไปรับของใครนะ งวดนี้เหมือนงวดก่อน ๆ เหมือนกับที่เขาจ่ายกันทั่ว ๆ ไปแล้วใกล้ ๆ จะมาติดต่อกันอีก...³² ในระหว่างติดต่อ หัวคะแนนอาจเลี้ยงอาหาร และหัวคะแนนมักจะพูดถึงสาธารณะประโยชน์ที่ผู้สมัครของตนกำลังจะสร้างให้เกิดแก่ชุมชน (ในกรณีมีการตกลงรับปากจะสร้างให้) หัวคะแนนจะต้องรับทานเนิ่น ๆ ให้เร็วกว่าหัวคะแนนของผู้สมัครคนอื่น ๆ เพื่อเป็นการกันหัวคะแนนของผู้สมัครคนอื่น ๆ มาแย่งฐานคะแนนเสียงที่ตนเองสามารถควบคุมได้ และหัวคะแนนจะต้องดูแลและติดตามข่าวการเคลื่อนไหวของฝ่ายตรงข้ามที่จะเข้ามาในเขตของตน

³² สัมภาษณ์ หัวคะแนนคนหนึ่งของกลุ่มมวลชนพัฒนา, ซึ่งมีบทบาทสำคัญในเขตพื้นที่ตำบลไกรภกราก, 20 ตุลาคม 2533.

เมื่อใกล้วันเลือกตั้ง 1-2 อาทิตย์ หัวคะแนนจะต้องพยายามติดต่อกับผู้มีสิทธิ์ออกเสียง และทำบัญชีรายชื่อเพื่อตรวจเช็คให้แน่ใจว่ามีใครบ้างมีที่คน จะได้แจ้งให้ผู้สมัครทราบจำนวนที่แน่นอน และต้องสืบหาข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายอื่น ๆ ในบริเวณที่ตนรับผิดชอบว่ามีใครมาหาเสียงหรือไม่ ถ้ามีหาเสียงอย่างไร ใช้วิธีการอย่างไรบ้าง จะได้แก้เกมส์ได้ทัน และ หัวคะแนนก็ต้องประสานงานกับผู้สมัครถึง เรื่อง เงินที่จะซื้อเสียงว่า จะส่งมาจากไหน วันไหน เพื่อตนจะได้นัดวันเวลา และสถานที่กับผู้สมัครได้แน่ชัดเรียบร้อย เพื่อให้ชาวบ้านสบายใจได้ว่า ตนเองจะได้รับเงินอย่างแน่นอน ³³

สภาพการซื้อขายคะแนนเสียงที่เกิดขึ้น อาจถูกทำให้มีการเปลี่ยนแปลง ได้โดยหัวคะแนน ฝ่ายตรงข้ามเพิ่มมูลค่าการซื้อขายคะแนนเสียงให้สูงกว่าที่หัวคะแนนอีกฝ่ายหนึ่ง ได้ซื้อเสียงเอาไว้ หรือการยุบปล่อยข่าวจากหัวคะแนนอีกฝ่ายหนึ่งว่าฝ่ายนั้นซื้อเสียง โดยการจ่ายเงินที่สูงกว่า และ เรียกร้องจำนวนเงินเพิ่มขึ้นจากหัวคะแนนฝ่ายที่ตนตกลงขายเสียง ไปก่อนหน้า ซึ่งถ้าหัวคะแนน ฝ่ายนั้นผ่านประสบการณ์หาเสียงมาน้อยก็จะควบคุมสภาพนั้นไม่ได้ ถ้าให้ตามจำนวนใหม่ที่ เรียกร้องก็ไม่มีเงินจ่าย ถ้าไม่ให้ก็กลัวชาวบ้านจะไม่ลงให้ ³⁴

เมื่อสภาพเช่นนี้เกิดขึ้น ซึ่งอาจเนื่องมาจากที่มีการซื้อเสียงด้วยการให้จำนวนเงิน มากกว่าหรือปล่อยข่าวจากหัวคะแนนอีกฝ่ายว่า จะซื้อด้วยจำนวนเงินที่สูงกว่าก็ตามหัวคะแนน ที่มีความสามารถจะต้องสืบให้ได้ว่าข่าวนั้นจริงเท็จประการใด ถ้าจริงก็ต้องรีบรายงานให้ผู้สมัคร ฝ่ายตนทราบ เพื่อตัดสินใจว่าควรที่จะเพิ่มจำนวนเงินตามหรือไม่ ถ้าไม่จริงก็ไม่ต้อง ไปสนใจ เพราะข่าวลือนั้นบางทีถูกปล่อยข่าวจากทีมงานของหัวคะแนน หรือผู้มีสิทธิ์ที่ต้องการได้เงินเพิ่ม

ในการคุมคะแนนเสียงแต่ละหมู่บ้าน ตำบล โดยมากจะมีลูกทีมเป็นเครือข่ายในการหาเสียงอีกหลายคน การคุมคะแนนเสียงจะกระทำโดยลูกทีมเหล่านี้ โดยหัวคะแนนจะแบ่งให้ลูกทีมของตนคุมที่บ้าน ก็เสียง บ้านไหนใครบ้าง ถ้าหัวคะแนนเป็นภานัน ผู้ใหญ่บ้าน อาจแบ่งให้ลูกบ้านที่มีความสนิทสนมเป็นเครือข่ายช่วยคุมดูแลกัน

5.3 สิ่งที่หัวคะแนนได้รับจากการซื้อเสียง

1. ความสัมพันธ์อันดีกับผู้สมัคร การที่หัวคะแนน โดยเฉพาะภานัน ผู้ใหญ่บ้าน ยอมเสี่ยงเพื่อผู้สมัครและหัวคะแนน สามารถทำได้ตามเป้าหมายที่รับปากกันเอาไว้กับทางผู้สมัครย่อมทำให้ผู้สมัครเชื่อใจ ไว้วางใจ จนเกิดความสนิทสนม และทำให้ภานัน ผู้ใหญ่บ้าน มีโอกาสร้องขอให้ผู้สมัครที่ได้รับการเลือกตั้ง ได้ช่วยเหลือในการสร้างสาธารณะประโยชน์ที่คนในชุมชนต้องการร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ โดยการสนับสนุนโครงการต่าง ๆ เพื่อให้มีการจัดสรรงบประมาณ ³⁵ หรืออาจให้ผู้สมัครฝากลูกหลานเข้าทำงานในที่ต่าง ๆ และถ้ามีเรื่องเดือดร้อนก็อาศัยพึ่งพาผู้สมัครได้

³³ สัมภาษณ์ หัวคะแนนคนหนึ่งของกลุ่มพิทักษ์บวงชน, ซึ่งมีบทบาทสำคัญในเขตพื้นที่ตำบลท่าทราย, 22 ตุลาคม 2533.

³⁴ สัมภาษณ์ สำเร็จ มธรสพนาบุตร, สมาชิกสภาเทศบาล, 12 ตุลาคม 2533.

³⁵ สัมภาษณ์ ภานันตำบลบางหญ้าแพรก, 9 กันยายน 2533.

2. ค่าตอบแทนจากผู้สมัคร เป็นเงินที่ผู้สมัครให้ตอบแทนน้ำใจของหัวหน้าคณะแนที่ช่วยหาเสียง ซึ่งการหาเสียงต้องมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้น ผู้สมัครจะทดแทนให้อยู่ในจำนวนเงินที่หัวหน้าคณะแนไม่ต้องชั่งเนื้อหรือขาดทุน จำนวนเงินค่าตอบแทนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับบทบาท และความสำคัญของหัวหน้าคณะแนคนนั้น หัวหน้าคณะแนบางคนจะแบ่งเงินจำนวนนี้ให้กับพรรคพวกหรือลูกน้องที่ช่วยซื้อคณะแน แม้ว่าเงินนี้เฉลี่ยแล้วได้รับคนละประมาณ 5-6 หมื่นบาท แต่เนื่องจากผู้สมัครต้องจ่ายให้แก่หัวหน้าคณะแนจำนวนมาก เมื่อรวมแล้วก็เป็นเงินจำนวนไม่น้อย 36

3. เงินที่ได้มาจากค่าตอบแทนการซื้อเสียง หัวหน้าคณะแนมักจะ ได้เงินส่วนนี้เป็นกอบเป็นกำ ยิ่งซื้อเสียง ได้มากเท่าไร ยิ่ง ได้เงินมากเท่านั้น เงินที่ผู้สมัครจ่ายจะถูกหัวหน้าคณะแนหักเข้ากระเป๋ ซึ่งผู้สมัครก็ยินยอมให้หัวหน้าคณะแนหัก เช่น หากตกลงกันให้ซื้อคณะแนหัวละ 200 บาท ถ้าหัวหน้าคณะแนซื้อเสียงได้ 100 เสียง ผู้สมัครจะจ่ายเงินให้ทั้งสิ้น 22,000 - 30,000 บาท ผู้สมัครถือว่าหัวหน้าคณะแนต้องไปดำเนินการให้ได้คณะแนเสียงตามที่รับปากเอาไว้แล้วกัน ถ้าหากได้คณะแนเสียงต่ำกว่าที่รับปากมาก ก็ถือว่าหัวหน้าคณะแนผิดสัญญา 37 อย่างไรก็ตามการจ่ายเงินให้หัวหน้าคณะแนผู้สมัครต้องดูความเชื่อถือของหัวหน้าคณะแนด้วย หากผู้สมัครไม่เชื่อถือ หรือหัวหน้าคณะแนเป็นบุคคลไม่น่าเชื่อถือ ผู้สมัครจะแบ่งจ่ายเงินทีละครั้งหรือก็ต้องหาคนที่เชื่อถือได้มารับรอง

5.4 การใช้อำนาจของหัวหน้าคณะแน

วิธีการนี้ใช้หัวหน้าคณะแนที่มีฐานคะแนนอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อชักจูงใจชาวบ้านให้เลือกตามที่หัวหน้าคณะแนบอก ทีมงานหัวหน้าคณะแนลักษณะนี้มักเป็นบุคคลที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชน เป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้าน หัวหน้าคณะแนลักษณะนี้มักไม่เรียกร้องเงินเพื่อการซื้อเสียง หรือไม่แนะนำให้ผู้สมัครทำการซื้อเสียง แต่ขอให้ผู้สมัครช่วยก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ให้แก่ชุมชนก่อนที่จะมีการเลือกตั้ง พร้อมทั้งให้สัญญาว่าถ้าได้รับเลือกตั้งแล้วจะทำการพัฒนาชุมชนด้วยการก่อสร้างสาธารณะประโยชน์อะไรบ้าง สาธารณะประโยชน์ที่ขอให้ผู้สมัครดำเนินการ เช่น การตัดถนนเข้าหมู่บ้าน การซ่อมแซมถนน สะพาน การเจาะบ่อน้ำบาดาล หรือต่อท่อประปาหมู่บ้าน ก่อสร้างห้องน้ำประปา

36 สัมภาษณ์ หัวหน้าคณะแนคนหนึ่งของกลุ่มพิทักษ์บางชน, เขตพื้นที่ตำบลบางหญ้าแพรก, 24 ตุลาคม 2533.

37 สัมภาษณ์ หัวหน้าคณะแนคนหนึ่งของกลุ่มพิทักษ์บางชน, เขตพื้นที่ตำบลโกรกกราก, 24 ตุลาคม 2533.

ยุทธวิธีการชักจูงใจของหัวคะแนน หัวคะแนนลักษณะนี้ จะเป็นบุคคลที่มีบารมีในหมู่บ้านนั้นอย่างมาก ราษฎรให้ความเคารพนับถือ ราษฎรในหมู่บ้านมักจะเป็นญาติพี่น้อง พรรคพวกที่คุ้นเคยกัน มีความผูกพันและความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ มีบุคลิกภาพที่สามารถชักจูงราษฎรได้เป็นอย่างดี หัวคะแนนจะพบปะราษฎรอย่างสม่ำเสมอไม่ว่างานเลี้ยง งานบุญต่าง ๆ จะพูดคุยชักชวน ชี้นำให้ราษฎรเห็นความดีของผู้สมัครที่ตนเองสนับสนุน พดถึงผลงานใหม่ ๆ ที่ผู้สมัครเพิ่งสร้างหรือผลงานที่ผ่าน ๆ มา พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นในการที่จะพัฒนาหมู่บ้านในด้านต่าง ๆ เพื่อให้หมู่บ้านมีความเจริญ หากราษฎรเห็นด้วยกับข้อเสนอในการพัฒนาหมู่บ้าน หัวคะแนนก็จะได้ติดต่อขอให้ผู้สมัครที่ตนเองสนับสนุนมาพบปะราษฎรในหมู่บ้านหรือมาร่วมจัดงานเลี้ยงในหมู่บ้าน ราษฎรเองนั้นโดยมากไม่รู้จะเลือกใคร เมื่อผู้นำหรือบุคคลที่ตนนับถือเลือกใครก็เลือกตามอย่างนั้น

ยุทธวิธีการที่ผู้สมัครได้รับการสนับสนุนจากหัวคะแนน บุคคลที่ยินดีมาเป็นหัวคะแนนผู้สมัคร โดยไม่ใช่วิธีการซื้อเสียง มักเริ่มต้นจากเป็นบุคคลที่ให้การสนับสนุนหรือเสนอบุคคลในหมู่บ้านหรือเครือข่ายของตนลงสมัคร หรือเข้าร่วมสมัครในสังกัดกลุ่มเดียวกัน นั่นคือ หัวคะแนนจะเกิดขึ้นจากพวกช่วยพวก หรือต้องการให้คนในหมู่บ้านได้รับเลือกตั้ง เพื่อจะได้มีการร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนต่อไป นอกจากนี้อาจเป็นบุคคลที่ทางผู้สมัครหรือกลุ่มของผู้สมัครได้ติดต่อขอร้องให้ช่วยเหลือและขอให้ เป็นหัวคะแนนให้ โดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวกับหัวหน้ากลุ่มหรือผู้สมัครในกลุ่ม

หัวคะแนน : หนักคนไปลงคะแนน หัวคะแนนจะต้องจัดหาพาหนะรับ-ส่งคนไปลงคะแนน ในวันที่ 20 ตุลาคม 2533 ทุกอย่างต้องมีการวางแผนล่วงหน้าโดยหัวคะแนน ต้องกำหนดจำนวนรถคนขับ เขตรับผิดชอบ และรายชื่อผู้ที่ให้การสนับสนุน และต้องมั่นใจว่าคนที่ขึ้นไปนั้นเป็นผู้สนับสนุนจริง ๆ มิใช่ถูกหลอก และในช่วงเที่ยงหัวคะแนนจะต้องรู้ว่า ผู้มีสิทธิคนใดบ้างยังไม่มาลงคะแนน หัวคะแนนต้องตรวจจรวจรายชื่อผู้ที่ยังไม่มาลงคะแนนเป็นระยะ ๆ และพร้อมที่จะไปชวนให้มาลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่ตนสนับสนุนหรือเสนอชื่อคะแนนเสียงตามดาว

หัวคะแนน : สิ่งเกิดการณ์ในหน่วยเลือกตั้ง เพื่อควบคุมดูแลคะแนนเสียงของผู้ที่ตนสนับสนุน และเพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามสังเกตพฤติกรรม กรรมการในหน่วยเลือกตั้งและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยู่ฝ่ายตรงข้ามของหัวคะแนน ก็จะต้องมีการสังเกตการณ์ดูแลอย่างใกล้ชิด หัวคะแนนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายเลือกตั้ง ต้องรู้วิธีการและขั้นตอนต่าง ๆ โดยเฉพาะการวินิจฉัยว่าบัตรดีหรือบัตรเสียของกรรมการ

ถ้ามีการซื้อเสียง หัวคะแนนต้องรับภาระในการตรวจเช็คการลงคะแนนว่าผู้รับเงินไปแล้วมาลงคะแนนเสียงหรือไม่ ลงให้ใคร อาจจะสังเกตดูใบหน้าขณะลงคะแนน หรือตรวจเช็คจำนวนคะแนนที่ได้รับ เปรียบเทียบกับคะแนนเสียงที่ได้ทำการซื้อเอาไว้ว่าใกล้เคียงหรือไม่

หัวคะแนน : การรายงานผลและเหตุการณ์ลงคะแนน หัวคะแนนนอกจากสังเกตการณ์ยังไม่พอ หัวคะแนนต้องรับรายงานผลให้ผู้สมัคร หรือหัวคะแนนชั้นเหนือขึ้นไป ให้ทราบเป็นระยะ จนถึงผู้สมัคร หัวคะแนนจะต้องรายงานพฤติกรรมกรรมการลงคะแนนในหน่วยว่าสามารถรับ-ส่งคนไปลง

คะแนนได้เท่าไร คาดว่าจะได้คะแนนกี่คะแนน และฝ่ายตรงข้ามได้เปรียบหรือเสียเปรียบอย่างไร ถ้าฝ่ายเราเสียเปรียบ หัวคะแนนจะต้องเร่งรายงานให้ผู้สมัครรู้โดยเร็ว เพื่อจะได้แก้ไขสถานการณ์ได้ถูกต้องรวดเร็ว ในช่วงหลังเที่ยง เพื่อเจ้าหน้าที่ของผู้สมัครจะได้จัดทำตารางคะแนนผลการลงคะแนนอย่างละเอียด เพื่อผู้สมัครได้จัดการวิเคราะห์คะแนนโดยภาพรวมของทุกหน่วย เลือกตั้ง และหัวคะแนนต้องรายงานผลการนับคะแนนของทุกหน่วยเป็นครั้งสุดท้าย เมื่อมีการนับคะแนนเสร็จเรียบร้อยอย่าง เป็นทางการ ดังนั้นผู้สมัครจะรู้ผลก่อนที่ทางราชการประกาศ

6) การใช้กลวิธีการพนัน

กลวิธีการพนันการเลือกตั้ง เป็นวิธีการที่นิยมปฏิบัติกันมาก ทั้ง ๆ ที่เป็นวิธีการที่ผิดกฎหมายทั้งนี้อาจเป็นเพราะพฤติกรรมของคนไทยส่วนใหญ่ชอบเล่นการพนัน เป็นที่น่าสังเกตว่าการพนันอาจทำให้ผลการเลือกตั้งผิดคาด หรือ "พลิกลิศ" กันไปได้ง่าย ๆ ³⁸ ดังนั้นถ้าผู้สมัครรับเลือกตั้งคนใดต้องการที่จะให้ได้คะแนนเสียง เลือกตั้งจากประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นมาก ๆ โดยอาจไม่ต้องคำนึงว่าประชาชนจะมีความนิยมในตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ก็อาจใช้กลวิธีการพนันเข้าช่วยได้เช่นกัน

การพนันการเลือกตั้งมีวิธีการและรูปแบบแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้เล่น เช่น ถ้าผู้เล่นมีความประสงค์ต่อเงินที่ชนะการพนัน ผู้เล่นก็จะกล้าพนันตามความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ไปตามกฎกติกาการพนัน แต่โดยทางอ้อมแล้วก็จะมีการกระทบต่อคะแนนเสียงของผู้สมัครเช่นกัน นอกจากนี้แล้วปรากฏมีการบิดเบือนการพนันให้มีผลกระทบต่อคะแนนเสียงโดยตรง นั่นคือ ผู้เล่นการพนันมีความประสงค์ต่อคะแนนเสียง เป็นสำคัญแม้ว่าจะเสียเงินพนันเป็นจำนวนมาก ลักษณะการเล่นเพื่อหวังคะแนนนี้มักเป็นนโยบายของผู้สมัครหรือบรรดาหัวคะแนนของผู้สมัคร ³⁹

การใช้วิธีเล่นการพนันนี้มักได้ผล แต่ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องลงทุนมาก เพราะต้องยอมเสียเงินนับล้านบาททีเดียว เพื่อยอมเสียการพนัน โดยที่เขาต้องการให้ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มพื้นที่เป็นนักทำพนันออกไปช่วยหาเสียง ให้ตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งคนนั้นให้ชนะการเลือกตั้งให้จงได้ เพื่อที่ประชาชนเหล่านั้นจะได้เงินพนัน การพนันเลือกตั้งบรรดาผู้สมัครเลือกตั้งที่ร้ายมักนิยมใช้ เพราะมักเป็นวิธีการที่ใช้ได้ผล บางพื้นที่ดีกว่านำเงินไปซื้อคะแนนเสียง เช่น พื้นที่ที่ไม่สามารถคุมคะแนนหรือสร้างฐานคะแนนได้ การพนันการเลือกตั้งบางครั้งไม่ได้คะแนนเสียง แต่ก็ยังได้เงินกลับคืนมาอีก ⁴⁰

³⁸ กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. การเลือกตั้ง พรรคการเมือง และเสถียรภาพของรัฐบาล (กรุงเทพมหานคร : มาสเตอร์เพรส, 2531), หน้า 67.

³⁹ สัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน, ตำบลคอกกระบือ, 25 ตุลาคม 2533.

⁴⁰ สัมภาษณ์ สำเร็จ มธรสพนางกูร, สมาชิกสภาเทศบาล, 12 ตุลาคม 2533.

การใช้วิธีการพนันการหาเสียงจะส่งผลเสียหายต่อระบบการเลือกตั้งและระบบประชาธิปไตยอย่างมากมาย เพราะทำให้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่เป็นไปตามหลักการและอุดมการณ์การเลือกตั้งในระบบประชาธิปไตย ผลของการเลือกตั้งไม่เป็นการแสดงถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนที่เลือกตัวแทนไปทำหน้าที่แทนตนเอง

วิธีการพนันการเลือกตั้ง แม้ว่าจะได้ผลแต่ก็ไม่สามารถใช้ได้ทุกพื้นที่ เพราะการพนันการเลือกตั้งจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อวิธีการรณรงค์หาเสียงวิธีอื่น ๆ ที่จัดทําขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบห้วคะแนน ดังนั้นจึงมักมีการใช้วิธีการพนันการเลือกตั้งที่หลายฐานคะแนนเสียงของฝ่ายตรงข้ามเสมอ

การนำวิธีการพนันการเลือกตั้งมาใช้จะต้องวิเคราะห์คะแนนเสียงและความนิยมของประชาชนที่มีต่อผู้สมัครในแต่ละเขตพื้นที่ด้วย ถ้าพื้นที่เขตใดผู้สมัครมีคะแนนเสียงดี ประชาชนนิยมและมีการกำหนดห้วคะแนนไว้อย่างดี ก็จะไม่นำวิธีการพนันมาใช้ได้ นอกจากนั้นต้องคอยเฝ้าติดตามมิให้ฝ่ายตรงข้ามเข้ามาทำพนันในเขตพื้นที่นั้น ๆ ได้ แต่ถ้าพื้นที่ใดผู้สมัครไม่มีคะแนนเสียงในหน่วยนั้นเลยหรือเป็นเขตหน่วยเลือกตั้งที่เป็นภมิลำเนาของฝ่ายตรงข้าม ผู้สมัครก็ต้องพยายามส่งห้วคะแนนหรือผู้สนับสนุนเข้าไปทำพนันในเขตหน่วยเลือกตั้งนั้น ๆ นั่นคือ การพนันการเลือกตั้งต้องคำนึงว่าพนันที่คะแนนเสียง เป็นของใครมีฐานคะแนนเสียงดีหรือไม่ และผู้ต่อสู้ในเขตนั้นมีอิทธิพลหรือไม่

การพนันการเลือกตั้งมักปรากฏลักษณะที่แตกต่างกันโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ลักษณะพวกเชียร์พวก หรือการหาเงินจากการแสวงโชค เป็นเรื่องของการพนันขันต่อที่เกิดจากความต้องการสนับสนุนผู้สมัครคนใดคนหนึ่งที่ตนเองนิยมชมชอบโดยมิได้มีเล่ห์เหลี่ยมที่จะให้คะแนนเสียง เปลี่ยนแปลงไปจากความรู้สึกของตนเอง หรือมีลักษณะของการหวังชัยชนะจากการพนัน เพื่อต้องการเงิน ซึ่งลักษณะเช่นนี้เหมือนการพนันทั่ว ๆ ไป หรือมีลักษณะของการต่อรองตามความรู้สึกของตนเองว่าใครจะแพ้ใครจะชนะ ใครได้เปรียบเสียเปรียบอย่างไร ลักษณะการพนันแบบนี้มักจะปรากฏการพนันกันระหว่างบรรดาเพื่อนฝูงที่อยู่ในวงการพนันหรือพวกแสวงหาโชคจากการเล่นหวยและการวาง "เงินเดิมพัน" ไม่สูงมากนัก

2. ลักษณะของการสยบคู่ต่อสู้ เป็นเรื่องของการส่งคนเข้าไปบ่าวประกาศให้ประชาชนในเขตเลือกตั้งนั้นว่า มีการทำพนันว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งหมายเลข 12 สู้หมายเลข 13 ไม่ได้โดยมีการทำพนันเอาหมายเลข 13 เป็นต่อหมายเลข 12 ถึง 1 ต่อ 2 หรือ 1 ต่อ 3 และได้มีการวางเงินกันเป็นแสน หรือใช้คน 2 กลุ่ม หรือ 2 คน ที่เป็นพรรคพวกของตนเองแล้วทำการตกลงพนันกันโดยมีการวางเงินไว้กับคนกลางในหมู่บ้าน โดยพนันวิธีนี้เป็นการใช้จิตวิทยาที่ต้องการให้ผู้ใช้สิทธิ์ออกเสียง เลือกคนที่ม่คะแนนดี บางแห่งก็ปรากฏต้องการให้ผู้มีสิทธิ์ออกเสียงช่วยเหลือผู้วางเงินพนัน

3. ลักษณะของการต่อรองเพื่อหวังคะแนนเสียง เป็นการพนันที่มีความหวังที่นอกเหนือไปจากเงินที่มีการพนัน ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าตนเองต้องเสียเงินก็ยอมเพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนเสียง การพนัน

การเลือกตั้งมีรูปแบบและลักษณะของการต่อรองหลากหลายวิธี ขึ้นอยู่กับเขตเลือกตั้ง เป็นสำคัญ การพนันเพื่อหวังคะแนนเสียงมักมีการต่อรอง โดยคณะแนเฉพาะในหน่วยเลือกตั้ง หน่วยใด หน่วยหนึ่ง หรือ เฉพาะ เขตหมู่บ้านหรือตำบลใดตำบลหนึ่ง เท่านั้น ไม่ปรากฏว่ามีการต่อรอง โดยวัตถุประสงค์แนเสียงในเขตพื้นที่หลาย ๆ หน่วย เช่น ในระดับอำเภอหรือจังหวัด เว้นแต่การพนันลักษณะของพวกเชียร์พวกหรือความต้องการเงินจากการพนัน

ดังนั้นการพนันการเลือกตั้งที่ถือได้ว่าเป็นยุทธวิธีในการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร ก็คือ การพนันในลักษณะของการสับคั่วต่อสู้ และลักษณะของการต่อรองเพื่อหวังคะแนนเสียง เช่น กรณีที่ผู้สมัครที่รู้ตัวว่าเป็นรองมักนิยมนำวิธีการพนันออกมาใช้เพื่อหักเหคะแนนเสียงให้ตนเองกลับมาเป็นฝ่ายชนะขึ้นมา โดยจะให้หัวหน้าคณะของฝ่ายตนออกพนันกับเขียนพนันหรือผู้ในระดับท้องถิ่นทั้งหลาย โดยเอาคู่แข่งของตนเป็นต่อมาก ๆ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้รับพนันด้วยต้องกลายเป็นหัวหน้าคณะให้แก่ตนไปโดยปริยาย

จากการศึกษาการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครครั้งนี้ พบว่าการพนันการเลือกตั้งทั้ง 3 ลักษณะ สำหรับวิธีการพนันการเลือกตั้งที่นำมาใช้ส่วนใหญ่ในกลุ่มพลังมวลชน พยายามนำยุทธวิธีนี้มาใช้มาก แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะกลุ่มพลังมวลชนไม่มีฐานคะแนน และ ไม่มีความนิยมในหมู่ผู้ลงคะแนนเสียง จึง ไม่มีผู้ใดกล้าที่จะรองมากนัก นอกจากนี้มีบาง เขตหรือมีบาง แห่งที่ผู้สนับสนุนหรือหัวหน้าคณะได้ทำการต่อรองกันเองแต่ประชาชนมิได้สนใจ นอกจากนี้เกิดจากการที่กลุ่มพิทักษ์บางชนและกลุ่มมวลชนพัฒนา สามารถสร้างฐานคะแนนเสียงสนับสนุน และกำหนดหัวหน้าคณะไว้อย่างดี จึง ไม่มีใครไปต่อรองด้วยอีกทั้งกลุ่มพิทักษ์บางชนและกลุ่มมวลชนพัฒนาได้พยายามติดตามความเคลื่อนไหวในเขตฐานคะแนนเสียงของตนอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ตามกลุ่มพลังมวลชนก็สามารถใช้วิธีการพนันการหาเสียงด้วยการต่อรองว่าคะแนนของกลุ่มตนเองจะมาเป็นอันดับที่สอง ทั้งนี้เพราะถ้า 2 กลุ่มมีการแข่งขันกันมาแล้ว ปรากฏว่ากลุ่มพลังมวลชนมาลำดับสองของทุกเขต โอกาสที่ได้รับคะแนนรวมชนะก็มีมาก แต่อย่างไรก็ตามยุทธวิธีการพนันของกลุ่มพลังมวลชนก็ไม่สามารถนำมาใช้ได้ทุกเขต

สำหรับยุทธวิธีการพนันของกลุ่มพิทักษ์บางชน และกลุ่มพลังมวลชน มีปรากฏข่าวการพนันต่อรองระหว่างสองกลุ่มนี้บ่อยมาก เพราะสองกลุ่มนี้มีคะแนนเสียงใกล้เคียงกันมาก เช่น ก่อนวันเลือกตั้ง 7 วัน มีข่าวการพนันว่า กลุ่มพลังมวลชนนำกลุ่มพิทักษ์บางชนต่อรองกันสองต่อหนึ่ง โดยคณะแนเขตตำบลหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองๆ มีการวางเงินกันถึง 500,000 บาท เพื่อหวังให้คนไปรองมาก ๆ ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้ไปรองจะกลายเป็นหัวหน้าคณะโดยปริยาย

นอกจากการต่อรองกันเป็นทีมหรือเป็นกลุ่มแล้ว ยังปรากฏมีการนำผู้สมัครแต่ละกลุ่มมาต่อรองกัน เช่น ต่อรองว่าเบอร์ 12 ชนะ เบอร์ 13 3 ต่อ 1 และต่อรองว่าเบอร์ 13 ต้องได้

สรุปยุทธวิธีการรณรงค์หาเสียง

ยุทธวิธีการรณรงค์หาเสียงในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นวิธีใด ถ้าผู้สมัครสามารถเข้าถึง หรือได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่น โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรในการรณรงค์หาเสียง เพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างอำนาจในท้องถิ่น หรือโครงสร้างระบบอุปถัมภ์ในท้องถิ่น แล้วผู้สมัครผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นจะมีโอกาสได้รับความพึงพอใจจากผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง เช่น

การรณรงค์หาเสียงของกลุ่มพิทักษ์บางชน ที่สามารถได้รับการสนับสนุนจาก กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้วิธีการปราศรัยหาเสียง ได้รับความสนใจจากประชาชนจำนวนมาก เพราะผู้นำต่าง ๆ ได้ชักชวนให้ประชาชนมาฟังการปราศรัยหาเสียง หรือวิธีการใช้สิ่งพิมพ์และการประชาสัมพันธ์ในลักษณะต่าง ๆ การติดตั้ง โปสเตอร์ คัดเอาท์ หรือแจกใบปลิวก็จะได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น โดยเฉพาะการช่วยดูแลรักษาโปสเตอร์ หรือคัดเอาท์มิให้เสียหายหรือเป็นอิสระ จัดสถานที่ให้เหมาะสม หรือแม้แต่วิธีการเคาะประตู (door-to-door campaign) ผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นก็มีบทบาทสำคัญมากอย่างไรก็ตาม ที่สำคัญของบทบาทของผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น ในการให้ข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งแก่ประชาชน นับว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ยุทธวิธีการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครแต่ละคน แต่ละกลุ่ม โดยภาพรวมแล้วมีวิธีการที่คล้ายคลึงกัน แต่ปรากฏว่าผลที่ออกมามีความแตกต่างกัน เพราะประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งด้วยวิธีการต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับการได้รับความสนับสนุน หรือการยอมรับจากผู้นำชุมชนหรือผู้นำท้องถิ่นต่าง ๆ หรือขึ้นอยู่กับการใช้ทรัพยากรที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียง เพื่อให้เกือทนหรือสอดคล้องกับระบอบปฎิภาิในชุมชนมากน้อยแค่ไหน

กระบวนการในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัครแต่ละคนแต่ละประเภทย่อมมีความแตกต่างกันและขึ้นอยู่กับคุณลักษณะ และสภาพของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ความสามารถสถานะของผู้สมัครตลอดจน ทรัพยากรที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียงที่เขามีอยู่ หรือที่เขาสามารถแสวงหาได้ เพื่อใช้ในการรณรงค์หาเสียง โดยเฉพาะ เงิน ผู้สนับสนุนช่วยเหลือหรือกลุ่มหัวคะแนน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ในการหาเสียงเลือกตั้ง บุคคลเหล่านี้เปรียบเสมือนเป็นแขน เป็นขาของผู้สมัคร ดังนั้นกระบวนการรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครในบริบทของสังคม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของลักษณะสังคมการเมือง วัฒนธรรม และประเพณีของนักการเมืองที่เข้าร่วมแข่งขันลงสมัครรับเลือกตั้ง ผู้สมัครที่ได้รับชัยชนะ ในการเลือกตั้ง ได้จะต้อง เป็นผู้ที่สามารถระดมทรัพยากรที่สำคัญในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง มาใช้เพื่อให้ตนเองหรือกลุ่มของตนได้รับความพึงพอใจจากผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ให้มากที่สุด โดยผ่านชนชั้นผู้นำหรือผู้นำในชุมชนภายใต้ระบอบปฎิภาิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย